БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 141 (9895) | 1962 оной июнин 16, суббото | Сэн 2 мүнгэн

БАЯН УРГАСА—ХАРУУҺАНАЙ АША

Байгша ондо июнин 10-най мэдээгээр республика дотор 10188 га горох, 1584 га тэжээлэй ...ы, 61.085 га кукуруза, 6908 га саахарай свёкло, 7496 га хартаабха таригдаба.

Эдэ үнэтэ ургамалнуудай үндэр баян ургаса абахын тула зурууд хоорондохи ...рыень элдүүрилхэ, уһалха, нэмэлтэ тэжээл оруулха шухала.

УРГАСАДА—ЭРХИМ ХАРУУҺА

...ублинымнай колхоз, совхо... һүүлшынгээ гектарнуудые та... хабарайнгаа тарилга түгэсхэ... йна. Олонхи ажахынууд та... нёдондонойхиһоо ехээршье, ...айгаааршье хээ. Тиигэжэ үн... ...гасын үндэһэ һуури табиг... ...эшэ. Гэбэшье энээгээр баян ... түлөө тэмсэл дүүрэхэгүй, ...эхилхэ ёһотой. Тобшоор хэлэ... ...баян ургасын түлөө тэмсэлэй ...ата дүүрээд, мүнөө хоёрдохи ... — ургасын хойноһоо ха... ...а — эхилбэ ха юм даа.

...гэй ажалшадай, илангаяа ...д, механизаторнуудай дай... зорилго юуб гэхэдэ, нэгэшье ...гээнгүй, ургасын хойноһоо һайн харууһа эмхидхэхэ яба... ...оно. Баян ургаса хуряажа ... тула һайн шанартайгаар ...а гадна, һайнаар харууһал... ...гтэй гэжэ таряашан бүхэн... ...эжэ.

...з, совхозуудаймнай таряа... талмайнууд мүнөө хүхэ но... ...ижэлөөр хүрхысэ хушагда... ...р дэлхэйе үнгэтүүлжэ, урга... ...йноһоо харууһа хэхэ хүдэл... ...аруулжа байнхай. Хаа хаа... ургасын гараса һайн. Сагай ... орой болотор хүйтэрөөшье ...һаяын үдэрнүүдтэ хура бо... ...дулаан үдэрнүүд боложо, ургамалнуудта хабатай саг ...этэй хамта, буртаг үбһэнэй... ...асада таатай зохид уларил ...угэбэ. Тиимэһээ ургаса ха... ...ын хүдэлмэриие заашье ...улжа болохогүй.

... жэлнүүдтэ зарим ажахы... ургасын хойноһоо харууһа ...хээд, тарянайнгаа ехэнхи ...буртаг үбһөөр даруулжархи... ...рые һануулха шухала. ...бадал Мухар-Шэбэрэй, Сэ... ...Бэшүүрэй болон бусадшье ...дай олохон колхоз, совхо... ...үзэгдөө бэлэй. Энээниие ха... ...абажа, түрүү ажахынууд ...эл ургасынгаа хойноһоо эр... ...ууһа эмхидхэжэ байнхай.

... иимэ ажахынууд үшөөл ...жэ сэхэ хэлэлтэй. Зарим ...совхозуудай хүтэлбэрилэг... ...лгаяа дүүргээбди гээд, һа... ...амаршаһан, машина техни... ...оо ажалда ябуулжархиһан-шье байха юм. Хориин, Хүрбын совхоз, Мухар-Шэбэрэй «Знамя Ленина» колхоз, Баргажанай Хурамхаанай совхоз, Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз болон бусад зарим ажахынуудта эгээл иимэ ушарай үзэгдэжэ байһаниинь ехэл гэмшэлтэй. Энээниие дары заһахын, ургасынгаа хойноһоо һайн харууһа эмхидхэхын тула яаралтай хэмжээнүүд абтаха болоно. Энэ илангаяа шухала байна. Юуб гэхэдэ, мүнөө жэл үнгэрһэн бусад жэлнүүдһээ онсо илгаатай ха юм. 1962 он болбол газар таряалангаа шэнэ гуримаар, пропашной ургамалнуудые тарижа эрхилхэ хэрэгэй түрүүшын жэл байхаһаа гадна, КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй табиһан зорилгонуудые бэелүүлгэдэ шиидхэхы алхам хэгдэхэ жэл мүн. Эгээл тиимэһээ баян ургаса абахын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдохо, энэ шухалын шухала хэрэгтэ зааханшье алдуу эндүү хэжэ болохогүй. Тарилгын эхинһээнь абаад, ургаса хуряалга хүрэтэр нарин нягта харууһа хэхэ зорилго хүдөөгэй ажалша бүхэнэй, илангаяа таряашан, механизатор бүхэнэй урда табигданхай юм.

Мүнөө жэл манай республикын ажахынуудаар пропашной ургамалнууд: кукуруза, горох, бобы, саахарай свёкло хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр таригдаа. Эдэ ургамалнуудай үнэтэй сэнтэй байхаһаа гадна, ехэ харууһанда дуратай юм. Тиимэһээ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, механизаторнууд, таряашад бүгэдөөрэн эдэ ургамалнуудта онсо анхаралаа хандуулжа, хүсэл оролдолгоор хүрэлхэ зэргэтэй.

Полинуудтаа ошожо, ургасын хойноһоо саг үргэлжэ анхаржа байха гээшэ үлүү ябадал бэшэ, харин хожомоо ашатай туһатай байха. Манай түрүү ажахынууд, түрүү кукурузашад, свёклошод тарилгаяа дүүргэһэнэйнгээ үглөөдэр шахуу, ургасын гараадүй, мүн гараһан хойнонь борнойлго, ряд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ, буртаг үбһэнтэй тэмсэжэ, минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа байна. Түрүүшүүлэй һайн жэшээнүүд хаа хаанагүй халуунаар дэмжэгдэхэ ёһотой.

Теэд зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд энэ шухала хүдэлмэри хэхэ гэхэдэ, машина техникэ хүртэнэгүй гэһэн шалтагаан урдаа баридаг. Энээндэнь ямаршье үндэһэ баримта байхагүй. Мүнөө манай колхоз, совхоз бүхэн машина техникээр, элдүүрилгын зэр зэмсэгээр хүсэд дүүрэн хангагданхай юм. Имагтал ажалаа зүбөөр эмхидхэхэ, трактор, машинануудаа бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха хэрэгтэй.

Буртаг үбһэн — ургасын эгээн хоротой дайсан байхаһаа гадна, ехээр ургахадаа, бэлээр һаладаггүй гээшэ. Тиимэһээ энээнтэй эртээнһээ хүсэтэ техникын ашаар тэмсэхэ шухала. Мүн ургасада саг соонь хэрэгтэй үтэгжүүлгэ хэхэдэ, уһалхада һуга татаһан шэнгээр ургадаг ха юм даа. Эдэ бүгэдые саг соонь бүрин бэелүүлһэн ажахы хэзээдэшье олзотой байха.

Кукуруза, саахарай свёкло, горох болон бобын ургасын хойноһоо һайнаар харууһалжа, баян ургаса абахадаа, ниитын мал ажалые тэжээлээр хүсэд дүүрэн хангаад, мяха, һү, тоһо, үндэгэ элбэг дэлбэгээр абаха арга боломжо байгуулхабди гэжэ хүдөөгэй бүхы ажалшад гүнзэгыгеер мэдэрхэ болоно. Бүхы тарилгаяа буртаг үбһэгүйгөөр, сэбэр һайханаар ургуулха хэрэгтэ бүхы колхознигуудые, совхозуудай хүдэлмэришэдые элсүүлхэ гээшэ нютагай управленинүүдэй, партийна, советскэ органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй шухала уялга мүн.

Буртаг үбһэнтэй тэмсэнэ

Тамчын талада трактор машинын таршаганаан таһарнагүй. Сэлэнгын совхозой кукурузашадай 13 звеногой механизаторнууд 1700 гектарта «полиин хатанай» үндэр баян ургаса түйлахын түлөө мүрысэнэ. Петр Васильевич Еранскиин хүтэлбэрилдэг звеногой гэшүүд мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ жагсаһаар. Тэдэнэр совхоз дотороо эгээн түрүүн кукуруза, саахарай свёкло, тэжээлэй бобы гэхэ мэтэ пропашной ургамалнуудые тариһан юм. Мүнөө түрүүшүүл агротехникэ нарин сахин, үнэтэ ургамалнуудайнгаа хойноһоо харууһалжа, буртаг үбһэ үндэһөөрнь үгы болгохын тулада кукурузын 100 гектар талмайе борнойлжо дүүргээ.

Совхозой эрхим кукурузашадай нэгэн Даши-Дондок Молонович Бадмажаповай звено кукурузынгаа тарилгые мүн лэ борнойлбо. Шударгы бэрхэ нүхэдэйнгөө жэшээгээр совхозой бусад кукурузашад буртаг үбһэнтэй үсэд шангаар тэмсэжэ байнхай.

Манай корр.

Ургасаяа борнойлно

ПЕТРОПАВЛОВКА. (**Телефоноор абтаба**). Энэ жэлдэ манай колхоз хамта 1000 гектар гэхэ гү, али нёдондонойхиноо 300 гектараар ехэ кукуруза таринхай. Мүн 49 га дээрэ саахарай свёкло тарияабди.

Бүхэли май соо, мүн июнь гараһанһаа хойшо мүртэй дулаан үдэрнүүд болоогүйшье һаань, үбэр, наруули газарай кукуруза, саахарай свёкло муу бэшээр гаража эхилээ. Тэрээнтэй адли шииг нойто элбэгтэй таряалан дээрэ элдэб буртаг үбһэн, үрмэдэһэн гэхэ мэтэ баһал түргэн гаража, ургасада һаад ушаруулна.

Колхозой кукурузашад мүнөө ургасаяа борнойлжо захалаа. Нэгэдэхи отделениин механизатор Ермил Вершинин 210 гектарые нэгэ дахин борнойлжо дүүргээд байна. Мүн эндэ кукурузашан Георгий Симошкин 70 га борнойлонхой.

Д. Колмаков,
XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн.

Цыренжап Пурбуевагай звено жэлһээ жэл бүри огородой ургамалнуудай үндэр баян ургаса абадагаараа гансахан «Коммунизм» колхоздоо бэшэ, мүн Сэлэнгын аймаг дотороо, бүхы республика соогоо алдаршанхай. Мүнөө энэ звеногой огородшод рассадаяа һуулгаад, харууһалжа эхилээ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ц-Ж. Пурбуева (баруун гарһаа), нүхэдтэеэ капустын тарилга уһалжа байна.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Совет-сенегал дансанууд баталагдаба

...ын коммюнике, худал...ймаанай хэлсээн, эко...ска, техническэ харил...боон, соёл культурын ...а холбоон тухай хэл... ...ремлиин Ехэ ордон соо ... 14-дэ баталагдаба. ...Р-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, Сенегал Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, Национальна Оборонын министр Мамаду Диа гэгшэд совет-сенегал дансануудта гараа табиба.

(ТАСС).

Антуан Гизенгые хамгаалхын түлөө СССР-эй парламентын бүлэгэй комитедэй гаргаһан мэдүүлгэ

Конгын национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн, Патрис Лумумбын хэрэгые үнэн сэхээр ябуулагша Антуан Гизенгые хинан мүрдэжэ байһаар. Энээниие дэлхэйн олониитэ зон хёрхоор ажаглан байна.

Парламентын ёһо гуримаар Антуан Гизенгын ойроо хүртэшэгүй байха эрхые Конгын парламентын түлөөлэгшэдэй палата тэрэнэй хабаадалгагүйгөөр хаһахаар шиидхэбэ. Тиигэжэ Бельгиин чиновнигуудай сүүдтэ тэрэниие үгэхэ болобо. Бүгэдэндэ мэдэрэгдэһэн парламентаризмын, демократиин ёһо гуримуудые эбдэһэн эшэгүүритэ аашануудай шэнэ баримтань энэ ушар болоно бшуу.

Игэжэ парламентын гурим бүдүүлигээр эбдэгдэбэ, тусхай баримтанууд дууһан хараада абтабагүй.

А. Гизенгын политическэ дайсад зорюута хардаба гүрдэбэ. Тиигээд энэ хардалга гүрдэлгэдэнь Гизенгын харюу үгэхэ эрхэ хаһагдаба. Парламентын гэшүүдые зорюута баадхажа, иимэ эшэгүүритэ шиидхэбэри абтаба гээшэ. Политическэ зүрилдөөн соогуур юумэнэй буруу зүбые ойлгохоо болишоогүйл, нюур сахидаггүй хүн бүхэн энэ аашыень зэбүүрхэлтэйгээр угтаха, буруушааха болоно.

Конгын гол хуулиин 81-дэхи статьяе эбдэжэ, иимэ шиидхэбэри гаргагдаһан байна. Тэрэ статьягайнь ёһоор, хэрбээ депутат бүхэн гэм ашагдаад байгаа һаа, парламентын урда зогсожо, ашаһан гэм тухайнь һанамжаяа хэлэхэ эрхэтэй юм.

Харин Конституцяар хараалагдаһан Антуан Гизенгын энэ эрхые хаһаһан байна бшуу. Үнгэржэ ерэхэдээ, тэрээндэ мүнөө хүрэтэр үнэндөө ямаршье гэмнэлгэ хэгдээгүй. Гэхэтэй хамта, арад зонһоо, түрэлхидһөөнь, дүтын хүнүүдһээнь амяарлажа, олон һарын туршада хаалтада байлгана. Харин Антуан Гизенгын сэхэ шууд, баатарлигаар тэмсэһэн дайсадай, колонизаторнуудай гарта тэрэниие мүнөө үгэжэ байна. Эдэ колонизаторнууд Патрис Лумумбын, Конгын арадай эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэһэн бусад хүнүүдэй шуһаар бэеэ буданхай.

Бүгэдэндэ мэдэрэгдэһэн хүнэй эрхэнүүдые иимэ харата муухай зорилготойгоор тоодоггүй ушарые СССР-эй парламентын бүлэгэй комитет гүнзэгыгөөр зэбүүрхэн буруушаана. Конгын Республикын парламентын гэшүүн Антуан Гизенгые хэһээхэеэ бэлдэжэ байһан хэрэгые сэхэ шууд буруушаана.

СССР-эй парламентын бүлэгэй комитет зэбүүрхэжэ, буруушаажа байһанаа мэдүүлээд, парламентаризмын, демократиин, мүн бүхы хүн түрэлтэндэ хабаатай үнэн зүб хэрэгэй ёһо гуримуудые, колониализмын дарлалтаһаа Конгын арадай сүлөөрхын түлөө сэхэ шууд тэмсэгшэ Антуан Гизенгые хамгаалхын түлөө парламентнууд хоорондын бүлгэмэй, бүхы оронуудай парламентын бүлэгүүдэй, парламентаринуудай тэмсэхые уряалба. Парламентаризмын, демократиин, бүхы хүн түрэлтэндэ хабаатай үнэн зүб хэрэгэй ёһо гуримуудые хүндэлдэг бүхы хүнүүд игэжэл тэмсэхэ байна бшуу.

СССР-эй ПАРЛАМЕНТЫН БҮЛЭГЭЙ КОМИТЕТ.

Совет-сенегал хамтын коммюнике

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, Сенегал Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Мамаду Диа совет-сенегал хамтын коммюникедэ июнин 14-дэ гараа табиба. Советскэ правительствын уряалаар июнин 5-һаа 15 хүрэтэр СССР-тэ айлшалһан Сенегалай правительствын толгойлогшо, тэрэниие үдэшэжэ ябаһан хүнүүд Советскэ Союзаар ябаһандаа ехээр баярлаба гээд тэндэнь ...лэгдэнэ.

Н. С. Хрущев Мамаду Диа хоёрой хоорондо болоһон хөөрэлдөөнүүд хани халуун оршон байдалда үнгэрбэ. Совет-сенегал харилсаануудта хабаатай, мүн мүнөөнэй уласхоорондын байдалай зарим шухала асуудалнуудаар һанамжаяа хэлсэһэн байна.

Уласхоорондын зарим шухала асуудалнуудаар хоёр талын адли хараа шугам баримталдаг байһаниинь хөөрэлдөөнэй үедэ тодороо.

Яхадай АССР-эй 40 жэлэй ой

ЯКУТСК, июнин 14. (ТАСС). Яхадта мүнөө хаа хаанагүй һайндэрэй шэнжэ маягтай болонхой. Сагай уларилшье һайжаршаһандал үзэгдэнэ. Бүрхэг хүйтэн үдэрнүүдэй орондо сэлмэг нарата үдэрнүүд тогтонхой.

Автономито совет республикын 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан Яхадай городской Соведэй сесси ородой драматическа театр соо мүнөөдэр болобо. Сессидэ хабаадагшадай бүридэлые харахада, холын заха үзүүр болохо Яхадай танигдашагүйгөөр хубилһые гэршэлнэ. Олон промышленна предприятинуудай, СССР-эй Наукануудай академиин филиалай, научно-шэнжэлхы институдуудай түлөөлэгшэд, литература болон искусствын ажал ябуулагшад, арадай гэгээрэлэй, медицинын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд энэ сессидэ хабаадаһан байна.

КПСС-эй горкомой нэгэдэхи секретарь С. Я. Завьялов коммунис партиин хүтэлбэреэр, Советскэ союзай арадуудай аха дүүгэй бүлэдэ республикын дабажа гараһан алдарта зам тухай хөөрэжэ үгөө.

Уран һайханай оюутанай ехэ концерт эндэ үдэшэлэн болобо. Яхадай 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан кинофестиваль городой кинотеатрнуудта, клубуудта эхилээ.

Яхадай АССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай сесси республикын ниислэлдэ, июнин 16-да, субботодо нээгдэхэнь.

„Хэтэ мүнхэдөө хани барисаатай байха!"

Иимэ гаршагтай брошюрые политическэ литературын гүрэнэй хэблэл гаргаба. Советкубын залуушуулай 1962 оной июнин 2-то Кремльдэ үнгэргэгдэһэн митингдэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгэ эндэ оруулагданхай.

Мүнөөдэрэй зайлашагүй зорилгонуудай нэгэн

Ургамалнуудые зүбөөр харууһалха

...жэлдэ хожом болотор ...байжа, тарилгын хү...ин зарим тэды унжа...ье һаань, мүнөө рес...н аймагууд ороохото...нуудаа, кукуруза, саа...вёкло, хартаабха гэхэ ...рижа, гол түлэб дүүр...

...а ондо хабартаа хура ...одо орожо, газар шииг ...лбэгтэй байгаад, хаа ...й ургаса жэгдэ һай...ража байна. Мүнөө ...совхозуудай таряалан ...оон «хүнжэлөөр» үр... хушагдажа, һүүлэй ...уруза, саахарай свёк... ...эшэ һайнаар гаража ...

...һээ эгээл мүнөө ур...ууһалха, таряалангаа ...бһэ, үрмэдэһэнһөөнь ..., газарай хүрьһэ зөө... ...үгэхэ тон харюусал...дэлмэриин хаһа оро...шье мэдэһээр, үндэр ...аса абахын тула ган...аһа сагтань һайнаар ...һанаагаа амарха бэ... ...н тэрэнэйнгээ хойно...лдосотойгоор харуу...рэгтэй ха юм.

ЭГЭЭН ТҮРҮҮН ЮУНҺЭЭ ЭХИЛХЭБ

Илангаяа шииг нойто элбэгтэй таряалан дээрэ ургасын гарахаһаа урид элдэб үбһэ, үрмэдэһэн ехээр ургашадаг гээшэ. Тэдэнэй үндэһэ, эшые таһалжа, ургасада һаад хэхэ шадалыень бууруулхын тула түрүүн борнойлхо хэрэгтэй.

Бэшүүрэй, Загарайн, Хориин, Прибайкалиин аймагуудта мүнөөшье эртэ ургадаг буртаг үбһэн таримал ургамалнуудые даража, муудхаажа эхилэнхэй. Хэрбээ газараа дары борнойлжо, тэдэниие үгы хэжэ шадаагүй һаамнай, ургасада али тухай ехэ хоро хүргэхэ байһаниинь элитэ.

Байгша ондо Хориин үйлэдбэриин управлениин ажахынууд ургасаяа буртаг үбһэнһөө хамгаалхын тула борнойлго ехээр хэхэ гэжэ шиидээ. Энэнь тон һайшаалтай.

Ургаса борнойлходо ашаг үрэ ехэтэй энэ хүдэлмэри тиимэшье орёо бэрхэтэй бэшэ, гаргашашье ехэ гарахагүй ха юм. Илангаяа кукуруза, свёкло, бобы гэхэ мэтэ ургамалнуудай ургасын гараадүйдэ, мүн гараһан хойно, бүхыдөө 2 дахин, зариман 3 дахиншье борнойлдог. Ургасые борнойлхын тула юрын хүнгэн, богони шүдэтэй түмэр борной гү, али тусгаар хэгдэһэн модон борной хэрэглэдэг юм. Ургамалай эшэ набшынь наранда халажа зөөлэрһэн хойно, үдэрэй 10—11 часта гү, али үдэһөө хойшо борнойлходо таарамжатай. Кукуруза, хартаабха, ороохото-бобово ургамал, саахарай свёкло гэхэ мэтые заабол хүндэлэн, үгышье һаа, һөөлжүүлэн борнойлхо ёһотой. Квадрат гаргажа тариһан газарые колесно (хүнгэн) трактораар, нэгэн гэбэл, морёор борнойлходо тон һайн гэжэ Кабанскын аймагай Шергинскэ совхозой дүй дүршэл харуулаа. Юуб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, ургамал ногооной гэмтэхэнь бараг байна. Хоёрдохёор, энэ хүдэлмэриһөө тракторнууд сүлөөржэ үгэнэ бшуу.

УДААДАХИНЬ ЗУРУУД ХООРОНДЫН ЭЛДҮҮРИЛГЭ

Хайша хайшань квадрат гаргажа гү, али үргэн зуруудтайгаар тариһан ургамалнуудай эшын гараад, 2—3 набшаһатай, һайн голтой болоод байхадань, нэгэшье үдэрөөр хожомдонгүй, зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ захалха ёһотой.

Урда жэлнүүдтэ олонхи ажахыда энэ хүдэлмэри ехэ хожомдожо эхилдэг байгаа Буртаг үбһэ, үрмэдэһэнэй һайса үндэһэлжэ, ургасаяа даражархиһан хойнонь зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэхэдэнь мүртэй туһа болодоггүй һэн. Мүн культиваторай шүдэ, хутагануудые ёһоор тааруулжа, зүбөөр табижа шададаггүй дээрэһээнь ехэнхи буртаг үбһэнэй үндэһэн таһалагдангүй үлэдэг. Харин дээгүүрхи эшэ набшань отологдоод лэ һалана. Гадна нэгэ зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэд «ажал, зөөри алмахамнай» гээд, кукуруза, хартаабха, свёклоёо оло дахин борнойлхо дурагүй байдаг. Теэд энэ «алмалтаһаань» боложо, ургаса буртаг үбһэндэ дарагдажа хосорходоо, һүүлэй һүүлдэ хэдэн дахин ехэ гаргаша болоно бшуу.

Ургасын зурууд хоорондохиие элдүүрилхэдэ гансашье буртаг үбһэ, үрмэдэһэн сэбэрлэгдэхэ бэшэ, мүн газарынь зөөлэрхэдөө, ургамалай түргэн ургаха, эдеэшэхэдэ аятай зохид боложо үгэнэ. Тиимэһээ түрүү ажахынууд зурууд хоорондын элдүүрилгэ 3-һаа үсөөн бэшэ дахин хэжэ, газарайнгаа хүрьһэ ходо зөөлэн, шииг нойто барисатай, буртаг үбһэгүй сэбэр байлгадаг.

Кукуруза, хартаабхын ургасын зурууд хоорондохиие элдүүрилхын тула «КУТС-4,2», «КРН-4,2», «КРН-2,8», «КОН-2,8» түхэлэй культиваторнуудые тааруулха хэрэгтэй. Тэдэнэй шүдэ, хутагануудыень хурсадажа, ургасынгаа зурууд хоорондоо 70—70 сантиметр зайтай һаань, культиваторай шүдэдые 50—50 сантиметр зай соо байһан үбһэ үндэһөөрнь отолжо хаяхаар тодхохо ушартай. Свёклын ургаса элдүүрилхэдээ «КПС-5,0», «КРУ-5,4» түхэлэй культиваторые баһал тиимэрхүүгээр тааруулдаг юм.

Зурууд хоорондохиие хүндэлөөшэ, утаашань элдүүрилхэдээ, тэрэнээ таһалдуулжа, нэгыень нүгөөдэһөө хожомдуулжа болохогүй. Аргатайл һаа, нэгэ таряалангые 2 трактораар утааша, хүндэлөөшэнь элдүүрилээд, тэрэ үдэр соонь дүүргэбэл һайн.

Тиихэдэ саахарай свёклын ургасада зурууд хоорондын элдүүрилгэ хэжэ эхилхэһээ урда түрүүн гүйхэншэгөөр шоройень зөөлэрүүлжэ үгөөд, үлүү эшэ набшыень таһалжа хаяха хэрэгтэй. Нүхэн бүридэ нэгэнһээ үлүү эшэ байлгажа болохогүй.

АРГАТАЙЛ ҺААНЬ ҮТЭГЖҮҮЛХЭ, УҺАЛХА

Бүхы пропашной ургамалнууд, илангаяа кукуруза, саахарай свёклын ургасада нэмэлтэ тэжээл оруулхада һайнаар ургадаг гээшэ.

Тэрэнэй һайн гаража байхада, түрүүшын элдүүрилгэ хэхэтэеэ хамта нэмэлтэ тэжээл оруулхада өөрэгүй. Тиигээд һүүлдэнь, 15—20 хоноод, шадаал һаа азот ехэтэй үтэгжүүлгээр дахин нэмэлтэ тэжээл оруулха хэрэгтэй. Жэшээнь, гектар газарта 1 центнер аммиагай селитрэ гү, али сульфат-аммони, 1—1,5 центнер суперфосфат, үгышье һаа, 4—5 центнер пеэшэнэй үнэһэ хуурайгаар нэмэлтэ тэжээл оруулха ушартай. Тэрэшэлэн гектар бүридэ 4—6 центнер шубуунай аргал гү, али 4—5 центнер уһанда шэнгэрүүлһэн наг шэбхэшье оруулхада ургасада тон ехэ тэжээл болодог.

Тэрээнһээ гадна, ургамалай түлэг гараад, эдеэшэжэ байха үе соо газарыень уһалха гээшэ тон ехэ удха шанартай. Теэд энээниие олонхи ажахыда хэрэглэдэг, тоодоггүйнь гэмшэлтэй. Мүнөө республика дотор 40 мянган га уһалагдадаг таряалан бии. Мүн колхоз, совхозуудта газар уһалха тусхай 180 насосно станци, түхеэрэлгэшье бии. Хэрбээ тэдэнэй тус бүридэ 100 гектаршье уһалаа һаа, хамта 18000 га кукуруза, саахарай свёкло, хартаабхын газар уһалха аргатай. Тиигэбэл, хэды шэнээн ехэ ургаса нэмэжэ абтаха гээшэб!

Мүнөө һаянай наран шанга шаража, ургасашье түргэн гаража байна. Гэтэр, ажахынууд газараа уһалхын түлөө үшөөл оролдоногүй, уһалхадаашье тэрэнһээ мүртэй үрэ гарахагүйгөөр, миин лэ урадхуулжархина. Һүниндөө газараа уһалжа шаданагүйбди.

Бүхы ургамалнуудые элдэб хорхой шумуул, хоротон амитадһаа хамгаалха тушаа баһал ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ зэргэтэй. Мүнөө «Сельхозтехника» нэгэдэлэй складта гексахлоран, дуст гэхэ мэтэ хорон ехэ бэлдэгдэнхэй. Тэдэниие ажахынууд хэрэгтэй соонь худалдажа абаад, ургасадаа сасажа, хорхой шумуулынь үгы хэхэ хүдэлмэриие нэгэшье үдэрөөр хойшолуулха зэргэгүй.

Агротехническэ эдэ бүхы онол аргануудые шадамараар хэрэглэжэ, колхоз, совхозуудаймнай кукурузашад, свёклошод, механизаторнууд үндэр баян ургаса абахын түлөө үдэр хоног гээнгүй, эршэмтэй шангаар хүдэлхэ бэзэ гэжэ хүлеэгдэнэ.

И. ТИМОШИН,
Буряадай АССР-эй Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министрэй орлогшо.

Екатерина Ивановна Федорова (зүүн гарhаа), Александра Воронцова гэгшэд Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхоздоо оньhон аргаар, «ёлочка» хэрэглэжэ, үнеэдые haадаг дүршэлтэй болонхой.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХОДОДОО ТҮРҮҮЛНЭ

«Гутайнхидhаа жэшээ абагты» гэhэн үгэнүүд аймагай суглаан бүхэндэ дуулдадаг болонхой. Юуб гэхэдэ, коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн Бэшүүрэй совхозой Гутайн фермын haалишад hүүлэй хоёр жэлэй туршада hү haалгаараа бусадта үльгэр жэшээ харуулжа, замыемнай зааhан ёhотойл залууршад болонхой.

Мүнөө жэлэй 4 hара 10 хоногой туршада үнеэн бүриhөө 900 килограмм hү haажа, аймагай фермэнүүд соогоо түрүү hууриhа алдангүй ябаhаар. Тинхэдэ зарим haалишад, жэшээнь, коммунис ажалай ударнигууд Гармасу Сандакова, Цыпилма Дондукова, Цыренсу Бадмаоржиева, Цыпилма Гомбожапова болон бусад дүрбэ hара 10 хоногой туршада үнеэн бүриhөө тус тустаа 1160—900 килограмм хүрэтэр hү haагаа. Тинхэдэ Гармасу Сандакова шэнэ түрэhэн гунжадhаа энэл үе соо 15 тонно гэхэ гү, али үнеэн бүриин 1160 килограмм hү haаhан болоно. Үбэлэй hарануудта сүүдхэдээ үнеэн бүриhөө 12—14 килограмм hү haадаг haa, хабарай хагсуудаашье hү haаляа доошолуулнагүй. Мүнөө даааhан үнеэдhээ үдэртөө 130—140 килограмм хүрэтэр hү haаhан зандаа.

haалишад бүхыдөө доторойхэрэглэмжэдэ hү тон гамтайгаар, эзэн ёhоор гаргашалдаг гуримтай. Фермэнь мүнөө 87 тугалтай. Тэдэндээ жэлэй гараhанhаа хойшо минил 22 тонно hү уулгаад, haahан hүнэйнгөө 81 процентыень гүрэндэ худалдаа.

КПСС-эй XXII съездын, партиин ЦК-гай мартын Пленумэй түүхэтэ шиидхэбэринүүдые нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэг болгохо хэрэгтэ өөhэдынгөө хубитые оруулха хүсэлэнтэйгөөр эндэхи haалишад мүнөө жэлдэ 200 тонно hү haажа, гүрэндөө худалдаха уялга абанхай. Хэлэhэн үгэдөө хүрэхын, абаhан уялгаяа болзорhоонь урид дүүргэхын тула эрмэ хүсэеэ улам шангадхана, 4 hара 10 хоногой туршада тэдэнэр гүрэндөө 104 тонно hү худалдаад байна. Тингэжэ хахад жэлэйнгээ түсэб хоёр hараар урид дүүргээ.

Ажалдаа ямар шэнэ онол арга, түрүү дүй дүршэл хэрэглэжэ, иимэ ехэ hү haанаб? Ямар «нюусатайб» гэhэн асуудал гарана.

Нэн түрүүн үнинэй коммунист Доржо Мункуевич Мункуевай хүтэлбэри доро хүдэлдэг, коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн haалишад hү, мяха бүри ехээр абажа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэг болгохо гэhэн парти, правительствын эрилтые гүнзэгыгөөр мэдэнхэй. Тиимэhээ тэдэнэр дааhан ажалдаа үнэн зүрхэнhөө оролдоно. Мүн эндэ эмхидхэлэй, ойлгууламжын хүдэлмэри haйнаар табигданхай. «Булта нэгэнэйнгээ, нэгэн бултанайнгаа түлөө» гэhэн коммунизм байгуулагшадай ёhо гурим баримталан, эбтэй эмхитэйгээр ажалладаг юм.

Хэнэйшье мэдэhээр, ажахы бүхэндэ бэлдэгдэhэн үбhэ тэжээл апрель, май hарануудта дууhантажа, hү haали уруугаа орожо эхилдэг бэзэ. Харин Гутайн фермэдэ энэ үеэр hү haалинь уруугаа ородоггүй. Юуб гэхэдэ, фермын haалишад хабарай хагсуу үдэрнүүдтэ таряанай газар дээрэ орхигдоhон hолоомые гар гармууроор тармажа обоолоод, тэрэнээ жэжэ болотор хэршэжэ, силос концентрадтай холин буйлуулаад, үнеэдтээ үгэдэг. Үнеэдынь үдэрэй тэн болотор буйлуулагдаhан hолоомоёо эдеэд, үдын haалгын удаа үлэшэ болотор бэлшээгдэдэг. Ингэжэ ажалаа эмхидхэхэдэнь, үнеэд hү шэмэтэй байдаг.

Мүн haалишад жэлэй дүрбэн сагта сүүдхэдээ гурба удаа үнеэдээ haадаг. Энэ гуримда haалишад, үнеэдшье даданхай.

Шэнэ түрэhэн нарай үнеэдые түрүүшын үдэрhөөнь эхилжэ зүбөөр haaxa гээшэ ехэ удха шанартай. Хашараг, гунжад haя тугаллаад байхадаа үдэрэй 8 килограммhаа дээшэ hү гарадаггүй аад, энэ жэлдэ түрүүшынхеэ тугаллаhан «Елка», «Ветер,» «Мерка», «Хуруундай» гэхэ мэтэ нарай үнеэд тус бүридөө сүүдхын 12—15 килограмм hү үгэнэ.

Жэл бүри hү haаляа дээшэлүүлхын тула үнеэдэй тоо толгой олошоруулха, үүлтэрыень haйжаруулха хэрэгтэй байhыень haалишад haйн мэдэнэ. Тиимэhээ энэ асуудалда тэдэнэр гол анхаралаа табидаг.

Ороондо орохо болоhон хашараг, гунжад фермэдээ haйнаар харууhалагдажа, 250—300 килограмм шэгнүүртэй болоходоо, haйн үүлтэрэй бухын үрөөр үрэжүүлэгдэдэг байна. Тугаллаха болоhон үнеэдые зүбөөр харууhалха, шэнэ тул абаха хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдана. Ушар иимэhээ түрүүшынхеэ тугаллаhан нарай үнеэд үбэлэй ямаршье бэрхэтэй сагта сүүдхын 16 килограммhаа бага бэшэ hү үгэдэг байха юм.

haалишад үнеэдээ искусственна аргаар бултыень үрэжүүлдэг гуримтай. Эндэ үнеэн бүриhөө тугал заатагүй абадаг болонхой. hубайрhан үнеэн байдаггүй. Фермын бүхы үнеэд cooho ганса үнеэн hубайраа. Юуб гэхэдэ, тэрэнь түл үгэжэ шадахагүй байшоо. Мүнөө фермын 148 толгой үнеэдэй 116-ниинь искусственнаар үрэжүүлэгдэнхэй. Тинхэдэ 70 толгой хашарагай 44-ниинь ороондо ороод байна. Ажалай болон эмхидхэлэй баян дүй дүршэлтэй, партиин гэшүүн Д. Мункуевай хүтэлбэрилдэг, коммунис ажалай коллективэй хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн Гутайн фермын haалишад абаhан уялгаяа болзорhоонь урид дүүргэхын тула эрмэ хүсэеэ hуладхангүй ажаллана. Эндэ зоотехнигэй заабари түгэс бэелүүлэгдэдэг. Мүн ажалай журам haйн.

Тэжээл байбал—мяхан, hүн элбэг дэлбэгээр абтаха бшуу. Үнгэрэгшэ жэлдэ фермынхид үнеэн бүридөө 8 тонно хүртэхөөр кукурузын силос бэлдээ. Дарагдаhан силосээ гамтайгаар, үрилтэ хоролгодо оруулангүй гаргашалhанай ашаар мүнөөшье кукурузань дууhаагүй. Энэ жэлдэ haалишад 250 га газарта гэхэ гү, али нёдолдопойхиhоо 50 гектараар ехэ талмайда шэмэ ехэтэ кукуруза тариба.

Гутайн haалишадай дүй дүршэл юу харуулнаб гэхэдэ, үбэл хабарай hарануудта hү haали доошолуулхагүй, харин дээшэлүүлхэшье арга боломжын бии байhые элеэр гэршэлнэ. Гэбэшье совхоздо hү haалгаар абаhан уялгаяа дүүргэхэнь тон бэрхэтэй болоноо. Совхозой 9 фермэдэ жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриин арайхан гэжэ 509 килограмм hүн haагдаа. Жэшээнь, 2-дохи отделениин Хонхолойн фермэ 325, 5-дахи отделениин Буйн фермэ 334 килограмм haагаа. Ушар иимэhээ совхозой дирекци, парткомм Гутайн фермынхидэй баян дүй дүршэлые ажахыдаа үргэнөөр нэбтэрүүлхэ бэзэ гэжэ hанагдана.

Гутайн коммунис ажалай фермын haалишад мүнөө жэлдэ үнеэн бүриhөө 2400 килограмм hү haaxa гэhэн уялгаяа Агууехэ Октябриин haйндэр хүрэтэр дүүргэхэ зорилготой ажаллана. Хэлэhэн үгэдөө хүрэхэ байhандань найдамаар.

Б. Санжиев,
партиин обкомой Хяагтын управленидэхи инструктор.

ХОЁРДОХИ ХАХАД ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБӨӨР...

Загарайн аймагтахи «Татарский ключ» гэжэ карьерэй управлениин горнягууд эдэ үдэрнүүдтэ ехэ баяр баясхалантай байна. Тэдэнэр валовой продукци бүтээн гаргаха 1962 оной түрүүшын хахад жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэбэ.

Тус карьерэй управлениин хүдэлмэришэд металлургическа, шэлэй заводуудта хэрэглэгдэдэг үнэтэ зүйлнүүд болохо доломит, известняк малтан абажа, хэрэглэгшэдтэнь эльгээнэ. Түмэр бетон хабсаргамал барилгын материал шудхалгада ородог, эгээл хямда сэнтэй зүйл болохо перлит үйлэдбэрилэн гаргана. Манай эндэхи иимэ ехэ шухала хэрэгтэй материалнуудаар ойро шадарай 8 совнархозой предприятинууд хангагдана.

Доломит малтан абадаг Загарайн, известнягай Шулуутын уурхайнуудай хүдэлмэришэд өөhэд хоорондоо мүрысэн, коммунис ажалай предприятинуудай хүндэтэ нэрэ солодо хүртэлсэхын түлөө оролдоно. Эдэ хоёр карьерэй горнягууд таба hарын түсэбhөө гадуур 5 мянган тонно үлүү ехэ доломит, перлит хэрэглэгшэдтэнь ябуулаа. Коммунис ажалай предприятиин нэрэ зэргэтэй болохын тула мүрысэжэ байhан хүдэлмэришэд ажалайнгаа бүтээсые нилээд ехээр дээшэлүүлжэ, 1963 ондо туйлагдаха хэмжээндэнь хүргэhэн байна.

Шулуу малтагшад Юрий Белых, Максим Будников, Григорий Матвеев, ашаа шэрэгшэд Андрей Медведев, Иван Потемкин, мүн Александр Колотушкинай даадаг шулуу ашагшадай бригада бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Тэдэнэр булта жэлэй эхинhээ хойшо 6—8 hарын түсэб амжалтатай haйнаар дүүргэhэн байна.

С. Вяткин.

Шэнээр, нэгэ түхэлтэйгөөр...

Энээнэй урда тээ совхозуудта шэнэ барилганууд бодхоогдоходоо ондо ондоо түхэлтэй, ехэ бага хэмжүүртэйгээр баригдадаг байhан юм. Тэдэ барилганууд гүүртэ, отарануудай малда, тэрэниие харадаг хүдэлмэрилэгшэдтэ тааруугүй, малай байрануудые оньhожоруулгада бэрхэшээлтэй байдаг байгаа.

Мүнөө шэнээр байгуулагдаhан целинстрой, жэшээлхэдэ, Буряадай целинстрой трест, совхозуудта баригдаха шэнэ барилгануудые бүтээхэ талаар айхабтар ехэ хүдэлмэри хэжэ байна. Республика соомнай тэдэ барилгануудые бодхоохо барилгын монтажна табан управлени хүдэлнэ. Тэдэ управленинүүд шэнэ барилгануудые бодхооходоо нэгэ түхэлэй проектээр бүтээхэ болобо.

Буряадай целинстройн трест илангаяа үхэрэй, хониной, гахайн, тугалай, шубуунай болон бусад малай байрануудые, мүн таряа хадагалха складуудые барина. Тэрэшэлэн малшадай байра, бани, столово гэхэ мэтые фермэ шадар барилсана.

Энэ үедэ республика соомнай хамта 310 гаран тиимэ байранууд баригдажа байха юм. Мүнөө тэдэ барилгануудай зариманиинь бэлэн болгогдон, эзэдтээ тушаагдаба.

Байгша ондо, малай үбэлжэлгын эхилхэhээ урид, сентябрь хүрэтэр үхэрэй 14 байра, хониной — 53, тугалай — 18, гахайн — 12 байрануудые, хоёр байратай 47, дүрбэн байратай 26 гэр, арбан хоёр таhалгатай хамтын 13 байра ашаглалгада оруулагдахаар хараалагдана.

Хандагатайн леспромхозой модо бэлэдхэлэй Шаргай гэжэ пунктда Василий Вторушинай бригада модо ашаалга дээрэ эдэбхи ехэтэйгээр хүдэлмэрилжэ байдаг. hара соо түмэр замай вагонуудта 2500 кубометр модо ашаалха түсэбөө 3200 хүрэтэр дүүргэнэ. Мүн июнь hарынгаа даалгабарие болзорhоонь урид дүүргэхэеэ байна. Зураг дээрэ: Василий Вторушин.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

БЭРХЭШ ДАА, РОЗА!

— Үдэ голоороо холболдон хүтэрэлдэhэн хүршэ хоёр аймагнай Хориингоо колхоз, совхозуудай нютагай үйлэдбэриин управленидэ нэгэдэжэ, мүрысөөнэй холбоо барисаан улам үргэдхэгдэхэ байха. Түрүүшүүлэйнгээ үнэтэ дүй дүршэлые дары дэлгэрүүлэн, ёhотойл мүрысөөн үргэлжэлхэнь гээшэ. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалга бидэ, хүдөөгэй зонине габшагай ажалда зоригжуулна. Хориин хонишод ямараар ажалладаг хадаа илалта туйлана, суурханаб? haйн haйн haалишадшье олон лэ ха. Тэдэнэй шадабари дүршэлhөө хубаалдажа, тэдэнтэйл урилдаха саг ерэбэл даа,—гээд Үльдэргын «Коммунизм» колхозой түрүү haалишан Нанзатова Роза хамта хүдэлдэг нүхэд тээшээ харана.

Тинхэдэнь арбадахи класс дүүргээд, хоёрдохи жэлээ haалишан ябаhан Д. Дамбаева нүхэрынь:

— Шинил дүршэлhөө энэ hониин хүсэл hанамжыеш эхилхэл байгаа,—гэнэ.

— Мининшье дүршэл колхозhоо, аймагhаа саашаа гарахадаа ээлтэй юумэ ааб даа,—гэhэн Розын даруу үгыень Митыпова Ц. Д. басаган шэнгэхэн хоолойгоор:

— Үгы, Розынгоо дүршэл суурхуулаад яахамнайб. Хориин хүбүүдэй тархиинь эрьюулжэ эхилээ haань яахабибди. Харин тэрэ дояр Житихин гэжэ хүбүүгээ өөдэ татаад, суурхуулха байгаа,—гэлдээд, басагад баран ташаганаса энеэлдэшэбэ.

Энэ хүхюу хөөрэлдөөе дуулаашагүй хэбэртэй, холошог ябаhан би нээрээшье, Роза басаганай ажал hонирхомоор байна гэжэ бодобоб.

Роза Нанзатова ёhоор басаган боложо ябана даа. Наймадахи класста haяхан лэ hураhан шэнги hанагдана. Теэд haалишан болоhоор хоёрдохи жэлээ хүдэлнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ абаhан уялгаяа дүүргэжэ, аймаг соогоо суурхаа бэлэй. Мүнөө hү haалгаар табан hарын дүн гараад байна. 835 литр hү үнеэн бүриhөө haahан Роза колхоз соогоо түрүү hуури дахин ээлhээр. Бэшэ басагадынь холо гээгдэнхэй. Роза ондоохоноор хүдэлнэ даа. Энэ түрүү haалишан тухай нүхэдтэйнь, өөртэйнь, хөөрэлдэхэ, ажаллажа байхынь хараха хэрэгтэй болоно.

Байрадань ороходо, эжытэеэ хамта багашагхан аад, сэбэр зохидхон гэр соогоо зузаан дамбагар ном уншажа hууба. Үнгэрэгшэ үдэр ерэhэн «Буряад Үнэн», «Буряадай залуушуул» газетэнүүд, «Огонек» журнал хажуудань, стол дээрэ хэбтээ. «Буряад үнэн» дээрэ толилогдоhон КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Хандалга ехэ анхаралтайгаар уншагдаhан янзатай. Эндэ тэндээ зурагданхай, захаарнь бэшэгдэнхэй, нилээд үзэгдэhэн хэбэртэй саахан дэлгээтэй хэбтэнэ. Мартын наймaнай haйндэрөөр обком комсомолой барюулhан, мүн апрель соо аймагай уран haйханай хаpалгада хабаадажа абаhан Хүндэлэлэй хоёр грамота ханадань хадаатай аржына.

Роза—нариихан хэрмэн мэряатай, багахан басаган. haалишан юм гэжэ таняагүй хүн дуулаа haа, үнеэнэй хүхэ хүшхэрхэ юм гүш? гэжэ hуражархихадаа болохо. Тиигээ гээшэ haань, ехэ таарамжагүй эндүү болохо hэн. Энэмнай колхоз соогоо хоёрдохи жэлээ түрүү hуури алдангүй ээлhэн, бүхы haалишадай урдаа харадаг, коммунис ажалай гэшүүн юм. Би болгоомжотой наринаар, үнэн зүрхэнhөө хүндэлжэ хөөрэлдөөб. Ажалша хүн мэргэн дүршэлтэй, баатар зоригтой ябадаг бшуу. Хүндэлхэ, hанал бодолоо хэлэхынь hанамжатайгаар шагнаха хэрэгтэй.

Нанзатова Роза 1600 литр үнеэн бүриhөө haaxa уялга абанхай. Энэнь гүүртынхидэй уялгаhаа 300 литрээр үлүү болоно. Мүнөө 18 үнеэтэй, тэдэнэй 3-ниинь шэнэ түрэhэн хашарагууд юм. 3 үнеэниинь түрөөдүй, түрэхэ дүтэлжэ ябана. Энэ жэлдэ гараhан тугалнуудаа бүтэн бүрин тэжээжэ, тугалшанда тушаанхай.

Мүнөө үнеэн бүриhөө жэлэй эгээл бэрхэтэй 5 hара соо 835 литр hү haагаад, зунай хүхэ ногоото haйхан сагые угтан, зуhаландаа оронхой. Үдэр бүри hү ехээр haадаг боложол байна. Абаhан уялгаяа дүүргэхэб гэhэн бата найдабариень Правительствын хандалга улам зоригжуулба.

— Эгээл түрүү hанаха үнеэдни haял түрэбэ. hүн haагдахал байха. Бэлшээримнай уhалагдана,—гээд Роза урмашан хөөрэнэ.

Розын илалтань гансал үнеэдэй haйнhаа бэшэ. Энэмнай би шадажа haагааб, бэеынгээ бэрхээр түрүү hуури эзэлээб гэхэ хүн бэшэ бшуу. Нарай үнеэдэйнгээ дэлэн эльбэжэ, хүхыень үнжэгэдэжэ, хахалхагүй болгоод, хүнэгтэй hүнэйнгөө хөөhэтэн халитар таталжа байхыень харахада, hүн далай тухай шүлэгэй эхин болохоор ямар нэгэн ондоо бодол сэдьхэлдэ түрүүлнэ.

Роза Нанзатова түрүү haалишад тухай, «ёлочка» тухай hонирхон уншадаг, бодолоо гүйлгэдэг. Хүршэ «Дружба» колхоздо тодхогдоhон «Ёлочкын» хэр зэргээр ашаглагдажа байhан тухай hонирхон hурагшална. Энэнь ёhотойл мүнөө үеын haалишанай шэнжэ бэшэ аал!

Роза үнеэдээ бүри haйнаар haажа, партиин ЦК-гай мартын Пленумэй табиhан зорилгые бодото дээрэнь дүүргэхын тула шармайн оролдоно.

— Ажалаа улам амжалтатайгаар үргэлжэлүүлжэ, дүршэлөө үргэдхэн, партиин XXII съездын шиидхэбэри бэелүүлэгшэдэй нэгэн болыш даа,—гэхэдэ.

— Бидэшье haадагаараал haана бэзэбди. Кукуруза, свёкло, горох тариха, силос ехээр дараха хэрэгтэй. Түрүү haалишадай амжалта эдэ ургамалнуудтай холбоотой байдаг лэ,—гээд Роза энеэбхилэн hууна.

Үльдэргэ.

Ц. Номгоев.

ВЦСПС-эй ПРЕЗИДИУМДЭ

УРГАСЫЕ ЖЭШЭЭТЭ hАЙНААР ХУРЯАХЫН ТҮЛ...

МОСКВА, июниин 12. (ТАСС). Ростовско областиин үйлэдбэриин Зерноградска нютагай управлениин совхозуудай хүдэлмэришэдэй, колхозникуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй гаргаhан үүсхэлые ВЦСПС-эй Президиум haйшаагаа.

Ургаса хуряалгада жэшээтэ haйнаар бэлдэхын, хуряалгые эрхимээр үнгэргэхын, абаhан уялгануудаа уридшалан дүүргэхын, нинтын малда бардам хүрэхөөр үбhэ тэжээл бэлдэхын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ дурадхал энэ управлениин ажалшад оруулhан юм. 176 мянган гектарга таригдаhан кукурузын, наран сэсэгэй, саахарай свёклын гарималда хүдэлмэриин 35 үдэрэй туршада зурууд хоорондын элдүүрилгэ таба дахин хэхэ зорилго зерноградайхид табиhан байба.

Хуряалгада хабаадаха бүхы техникые саг соонь, эрхим шанартайгаар заhабарилхын түлөө управлениин ажахынуудай коллективүүд тусхай хэмжээнүүдые абаба. 270 мянган гектарта таригдаhан залаага ургамалнуудые имагтал амяарлан хуряахаар хараалагдана.

Жаткануудай ехэ ажал бүтээхэ байhаниие хараада абажа, таряа баал болгожо хадахаяа 200 самоходно комбайннуудые, үргэнөөр абхуулан таряа хадаха 324 агрегадуудые бэлдэнэ. Таряа түргэнөөр хадаха 200 жаткануудтаа заруулан зохёогдожо байна. Баалнуудые суглуулжа сохихотойгоо хамта hолоомо полиин захада гаргаха, лущени хэхэ зорилго табигдана. Тиигэжэ комбайнда шагтагалагдаха 500 нагшууртанууд мастерскойдо бэлдэгдэнэ. Бүхы таряагаа 5—7 үдэрэй туршада баал болгон хадаха, тэрээнээ 8—10 үдэрэй туршада суглуулан сохихо, гүрэндэ орооhо таряа тушааха түсэбөө уридшалан, июлиин ... дүүргэхэ юм.

Ажахынуудта haянай ... дажа байhан ургамалну... —горох, тэжээлэй бобы, ... харай свёкло хуряалгада ... дэхэ, хуряалгыень үнгэрэ... хэрэгтэ онсо анхарал таби... дана.

Малдаа бардам хүрэх... үбhэ тэжээл бэлдэжэ, ма... түхэреэн жэл соо уя... байлгахын түлөө Зерногр... ска управлениин колхоз, с... хозууд миллион хахад то... силос бэлдэхээр шиидээ. ... гэжэ үнеэн бүридэ 34 то... силос хүртэхэ юм.

Хүдөө ажахын, бэлэдхэ... хүдэлмэришэдэй, алба ха... шадай профсоюзай центр... на, республиканска, хизаар... областной комитедүүд, үйл... бэриин нютагай управ... нинүүдэй профоргнууд З... ноградска управлениин хү... мэрилэгшэдэй энэ дурад... лые совхозуудай, отделен... дэй, бригадануудай, заh... рилгын-механическа мас... скойнуудай хүдэлмэриш... алба хаагшадай суглаану... зүбшэн хэлсэлгэ эмхидх... уялгалагдаа. Ургаса хур... гада жэшээтэ haйнаар бэ... хэ, хуряалга эрхимээр үн... гэхэ, хуряалгын техникэ... дэр бүтээсэтэйгээр хэрэгл... орооhо таряа тушааха у... нуудаа ажахы бүхэнэй у... шалан дүүргэхэ, малаа эр... шанартай тэжээлээр хүс... хангаха гэhэн мүрысөөе ... союзна эдэ органууд ду... рүүлхэ болоо.

Таряа хуряалгада, тэж... бэлдэлгэдэ ябадаг хүд... ришэдэй мүрысөөнэй дү... дые үдэр бүри согсолон ... гаха зорилго хүдөө аж... бэлэдхэлэй хүдэлмэриш... алба хаагшадай профсо... комитедүүдэй, үйлэдбэ... нютагай управлениин... профоргнуудай урда таби... на.

Түрэл орон доторнай

БОРОДИНОДО БОЛОhОН ТУЛАЛДААНАЙ 150 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

МОСКВА, (ТАСС). 150 жэлэй саада тээ Бородинодо болоhон ехэ тулалдаанай үедэ ородой сэрэгшэдэй, партизануудай баатарлигаар тэмсэhэниинь Гүрэнэй түүхын музейдэ тодорхойгоор харуулагдана.

Тэрэ үеын гайхамшагта полководецууд М. И. Кутузовай, П. И. Багратионой, М. Б. Барклай-де-Толлиин, А. П. Тормасовай, М. И. Платовай, Н. Н. Раевскиин, Д. В. Давыдовай дүрэ зурагууд музейдэ табяатай.

Уран зурааша Верещагинай Наполеон тухай, мүн немец уран зурааша П. Гессэй, В. С. Норовой зурагууд харуулагдана.

150 жэлэй саада тээ болоhон тулалдаанда хабаатай элдэб бэшэг дансануудые, түсэбүүдые, картануудые тэндэ хаража болохо. М. И. Кутузовай захиралтануудые, заабаринуудые үгэhэн дэбтэр бии.

Полководец Кутузовай абажа ябаhан портфель, мүнгэнэй сүүмхэ, хээрэ ябахадаа хэрэглэдэг эдеэнэй хэрэгсэлнүүд, дурамбай, Тулын урашуулай бүтээhэн самовар музейдэ бии байна.

Михаил Илларионович Кутузовые Эсэгэ ороноо хамгаалха 1912 оной дайнда ородой сэрэгэй главна командалагша болгохо тухай императорай комиссиин данса бэшэг тэндэ хару... лагдана.

Ородой сэрэгшэдэй ... садhаа дайлан абаhан ... гууд, буу зэбсэг, Напол... ной Россиhаа тэрьел... шаргань, унтари, hэли... болон бусад бии юм. Бо... динодо болоhон тулалд... най 150 жэлэй ойдо зорю... жа, музейн экспонаду... олошоруулагдана. Иску... ствын 60 гаран шэнэ ... хёолнууд, хорёод карта... рагууд табигдаа.

ЭРХИМ ДУУНУУДА... КОНКУРС СОНОСХОГДОО

Хүдэлмэришэн анги, ... вет хүнүүдэй замбуу... дайдые шэнжэлhэн, ш... газар ашаглалгада залу... шуулай туйлаhан ажа... амжалта тухай эрхим ду... нуудые бэшэхэ конкур... композиторнуудай, у... зохёолшодой бүлгэмүү... хамта СССР-эй Культу... министерство соносхоб...

Манай үе сагта зор... лагдаhан эрхим дууну... зохёоходо, композитор... дай, поэдүүдэй зохё... эдэбхиие дээшэлүүлх... туhа нэмэри оруулха ... рилго конкурс табина.

Конкурсын гуримай ёh... нэгэ хүнэй, олон хүн... дуулаха дуунуудые зох... жо болохо.

Эрхим дуунуудай тү... 15 шан, тэрэ тоодо тү... ридөө 500 түхэригэй н... дэхи 3 шан, 400 түхэр... хоёрдохи 6 шан, 300 т... ригэй гурбадахи 6 шан... тоогдонхой.

УКРАИНЫН ССР. 130 мориной хүсэтэй «Т-125» түхэлэй дизельнэ двигательтэй хүсэтэ тракторнууд Харьковай трактор бүтээдэг заводто гаргагдаба. Зураг дээрэ: ахалагша конструкторай орлогшо А. А. С... ников, (дундань) инженер... жэлэгшэ Н. А. Демчен... шэд слесарь-туршагша ... Бражниковтай хөөрэл... байна. ТАСС-ай фотохро...

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1962 оной июнин 16.

Яхад нүхэдэймнай аялга

hүүлэй жэлнүүдтэ яхад буряад уран зохёолшодой хоорондо ... халуун хани харилсаан байгуулагданхай. Манай «Байгал» ...урналда яхадай уран зохёолшодой рассказууд, шүлэгүүд хо-... хэблэгдэжэ байдаг, мүн «Уран зохёол» гэжэ яхадай жур-...лда буряадай уран зохёолшодой зохёолнууд нэгэтэ бэшэ то-...логдоо юм. Аха дүү хоёр арадаймнай уран зохёолшодой энэ ...ни харилсаан үнинэй түүхэтэй. Совет Яхадай литературын ...дэhэ hуури табигшадай нэгэн, «Марыкчанай хүбүүд» гэhэн ...даэжэ романай автор Эрилик Эристин хорёод—гушаад ...уудта манай Буряадта удаан ажаhууhан, буряадуудай байдал ...эрэhээ үндэhэлүүлжэ «Буhалгаан» гэжэ повесть бэшэhэн ...м.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Улаан-Үдэдэмнай болоhон РСФСР-эй ...ран зохёолшодой Союзай правлениин нүүдэл заседанида мэ-...эжэ уран зохёолшо Н. Мординов түрүүтэй бүлэг уран ...хёолшод Яхадhаа ерээ hэн. Мүн буряадай поэт ... Мадасон Яхадаар аяншалhан байха.

Аха дүү арадайнгаа 40 жэлэйнь ойн баярай hайндэрөөр да-...рамдуулан, гуурhанайнгаа ханинарые халуунаар амаршалха ...ураа тэдэнэй хэдэн зохёолнуудые уншагшадайнгаа анхарал-... табихамнай.

...ЕНИНТЭЙ УУЛЗАhАН ИЛЬКА

РАССКАЗ

...ее 1940 ондо Лена ...р hууражаhан ...а гэжэ нэгэ ород ...й золгоо бэлэйб. Тэрэмни хаа-...рмида алба хэдэг байhан ту-... үбэлэй ута hүнинүүдтэ хөө-..., хошон үгэтэй, hөөл зохид хүн ... hэн. Нэгэтэ Илька Ленинтэй ...hан тухайдаа хөөрэбэ гээшэ. ...эдэнь би этигээгүй бэлэйб. ... солдат Илька хаанаhаа Вла-... Ильичые хараха hэм, хөө-... лэ ехэдээ бэзэ даа гэжэ hанаа ... Тэрэ сагhаа хойшо Лена мүрэ-...ады ехэ уhан Мүльhэтэ океан ... ороо юм,—хэн мэдэхэб даа. ... Илькашье наhа бараа гэhэн ... дуулаа hэм. Энэ зун тэрэ ню-... ябахадаа хуушанай сэрэгшын ...ан хүүрэй дэргэдэ нэгэ хэды ...й зогсон, талын сэсэгүүдые ...донь табяад ерээ hэм. Тиихэ-... «Илька, Илька, hайн солдат ...ш, зүгөөр Ленинтэй уулзааб ...амыл худалаар хэлээш даа»,— ...аман соогоо шэбэнээ бэлэйб.

... бүри hая, Максим Горькиин ... нүхэр, мэдээжэ артистка Ма-... Федоровна Андреевагай басага-...hанамжануудые уншажа байта-...эрэ Илькын хөөрэгшэдэл тон ... ушарай үнэхөөрөө болоhон ту-...адэн мүрнүүдые олоод, тон ... бодолгото болажо hуугааб. Ле-...дарай сэрэгшэ Илька үнэн бо-... ушарые хөөрөө ха юм гэжэ ... этигээб. Хуушанай солдадта ... этигээгүйдөө ехэл голхо-...даа. Илька, Илька, шинии хөө-...эгшье үгэ нэмээнгүй эндэ бэ-...ни...

...мольнын гэрые холоhоо хара-... Лена шадарай ута гонзогор ... шэнги юм. Уйтахан хашаа ... хүн зон исалжа байба. Авто-...ануудшье бии.

... баг. Тэрэ үеэр Смольно соо ... правительство байрланхай hэн ..., ороошон, гарадашанай үнэм-... пропускыень тон лэ наряар ...аг бэлэйбди, ангиин ямаршье ...ай шурган орожо болохоор ... саг hэмнай даа. Тэрэ үдэр ...ам улаан бүд уяад, үүдэндэ ...ба гээшэ. Жадатай таба hүр-...ууртөө үргэлөөд, зогсоо hэм. ...р үндэр бэшэшье hаа, бэеэ ... баряад, ехэл шэрүүн шарай ... зогсожо байтарни, аргагүй ...убсалhан, үндэр нариихан ... сэбэрхэн шарайтай нэгэ эхэ-...шхүүр өөдэ гаража ябабал ...эгэй жэбхүүн үмдэhэн олон ...hоо тэрэ эхэнэр онсо илга-...дэндэ hөөл тааруугүйгөөр ... «Ёhотойл буржуйка бай-...раад сэгнэжэ үрдеэдүйдэм, ... үндэр hүеытэй гоёхон туф-... хас-хос гэшхэлэн, хажуудам ... ерээд, угаа уринаар миhэл-...хай, энэмнай юун болож ...гээшэб»,—гэжэ шэбшэхэ зуу-...

... Зогсогты!—гэжэ эридээр хэлэ-... Тиигээд урагшаа алхам хэжэ, ...аа жадаар харгыень хаа-...аб.

...ээ руу орожо болохогүй,—...эрүүнээр ойлгуулбаб.—Яба-...эраа дары ябагты!

— Нааныт... Яажа байнат... Би эндэ хэрэгтэй хүнлби,—гэжэ тэрэмни угаа зөөлэхэн, урихан хоолойгоор, айhан хэбэргүйгөөр дуугараад хиба.—Оруулыт даа намайе, хүндэтэ!

Хубисхалай хэрэгтэ шахаан тангаригаа үгэhэн би тэрэниие оруулхаяа гол таhа арсабаб. Ямаршье сэбэр, ямаршье нюдэтэй, уралтай эхэнэрэй ерээ hаа, пропуск үгыл хадань—часовой hэн хойноо намнаха ёhотойгоо hайн мэдэржэ байбаб. Шүдхэр мэдэбэ, юун эхэнэр байгаа юм. Магад, шпионкошье байжа болоо.

— Оруулхагүйб гэжэ ородоор хэды хэлэхэ хүмбиб, энэ сагаараа арилагты!—гэжэ бадашаадшье үзэбэб. Бүри hүрөөтэйгөөр харагдахын тула—шүдэдөө зуугаад, нюдэдөө ехэ болгоодшье сэхэ урдаhаань шэртэбэб. hүүлдэнь буугаа тэрээн тээшэ шэглүүлээдхибэб.

Үнөөхи гоё hайхан эхэнэрни хүхэ сагаан шарайтай болошоод, гэдэргээ нэгэ алхам хэжэ, бишыхан аад, яларма бүреэhэтэй сумка соогуураа юушьеб бэдэршэбэ. Би буугаа шагааhан зандаа хараад лэ, юу гаргагша ааб гэжэ хүлеэн байбаб. Тиихэ зуураа:

«Яаhан нэтэрүү гэргэн бэ, ябанагүйл»,—гээд бодохо хүм.

Гэнтэ тэрэ эхэнэрни минии мүрэ дээгүүр хэндэшьеб ухаангүй уряар миhэлзэбэл даа. Нюур шарайнь ямар нэгэн хүүгэдэй баярлаhандал адли болошобо. Энэ хэндэ иитэрээ энеэбэ, миhэлзэбэ гээшэб гэжэ ойлгон ядажа байтараа, гэнтэ эрид гэдэргээ эрьелдээдхихэдээ, буугаа шүүд лэ алдажархин алдаа бэлэйб. Араhаан Владимир Ильич өөрөө ерэжэ ябаа ха юм. Харахадам, Ильич ехэл яаралтай ябаба. Шэг шарайдань эсэhэнэй тэмдэгшье бии хэбэртэй. Зубхинуудынь унтангүй хоноhонhоо улайшанхай. Владимир Ильичые шэртэхэ хирэндэм, үнөөхи «буржуй» эхэнэр буугымни саашань түлхеэд, hөөл зоригтойгоор Ленинэй хажууда агшам зуура ошоод байшаба. Тиигээд:

— Владимир Ильич,—гэжэ урихан хоолойгоороо дуугаржа эхилбэл даа.—Энэ биб. Ехэл яаралтай хэрэгээр орохо гэhэм, часовойтнай табинагүйл.

Эдэ үгэнүүдыень соносходоо, Ленин нам тээшээ эрьелдэжэ, hөөл зохидоор, мэдэнэб, мэдэнэб, hайса шалгажа оруулха хэрэгтэй гэhэншүүгээр хараад байба. Уралнуудынь хүдэлөөдхибэ...

— Нүхэр часовой, hайн хүн боложо, энэ эхэнэрые оруулыт даа,—гэжэ Ильич гуйнгяар намда хандаба.—Шухала хэрэгтэй хүн юм байна.

— Шагнажа байнаб. Энэ бур...—гээд, хэлээе хазажархин алдабаб.—Энэ эхэнэрые оруулха,—гэжэ заhабаб. Тиигээд сээжэеэ хүрхылгэн, табгайнуудаа «хас» гэтэр ниилүүлжэ, ёhолон зогсобоб. Тиихэдээ Лениние алдангүй хараад байгааб. Тэрээндэ ямаршьеб тон ехэ, hайн юумэ хэлэжэрхихэ гэжэ hанажа байгаашье hаам, хэлэмни огто эрьелдэбэгүй. Хамаг үгэнүүдни хуу мартагдашаhан байба. Уярhан нюдөөр тэрэниие хараад гээгдээ бэлэйб.

Ленинтэй юуншьеб тухай ехэл халажа хөөрэлдэhөөр, үнөөхи эхэнэрни Смольнын уужам үүдэ руу ороо hэн. Тэрээн тухайдаа гансата мартажа, үгытэй ангиин агууехэ вождь Ленин тухай удаан бодолгото боложо байгаа hэм. Зүрхэмни түргэ түргэн сохилжо, тархимни багаха эрьехэдэл гээ бэлэй. Ленин ямаршье урин hайн хүн гээшэб! Намда, юрын солдадта, хандажа: «Нүхэр часовой, hайн хүн боложо, энэ эхэнэрые оруулыт даа»,—гэбэ ха юм.

Хэдышье болотор иигэжэ баярта мэдэрэлнүүдтэ эльбүүлэн байhанаа hанадаггүйб. Комендантын шара жэбхүүнэй гэнтэл урдамни бии болоходоо, часовой байhанаа hанажа, hэр мэр гээдхёо hэм.

— Илья, яhалашье шалгарбалши даа,—гэжэ тэрэмни намда енгүүтэйгээр хандаба. —Хэниие оруулхагүйб гэжэ байhанаа мэдэнэ гээшэ гүш, тэнэг тархи. Тэрэ эхэнэршни нарком Луначарскиин орлогшо ха юм. Манай үгытэй ангиин эгээл суутай уран зохёолшо Максим Горькиин hамган гээшэл. Эх, Илья, Илька,—гээд, ехэл шүүмжэлэнгеэр хаража, тархяа hэжэрээ hэн.

Би шулуун хүрэг мэтээр байжал үгөөл hэн бэзэб. Теэд комендантшье балай ехэ хараагаагүй ха юм даа. Эшээгээд лэ дүүрээ. Тэрэ эхэнэршье хэрэгээ бүтээжэ ябаа юм бэзэ даа. Харин Ленинтэй уулзаха золой тудаhые бүхы наhан соогоо мартангүй, хараhан хүндөө хөөрэжэл ябахаб гэжэ тиихэдэ тангариг өөртөө үгөө hэм.

Үнөөхи комендантам hахалаа эльбэжэ байтараа:

— Ленин гээшэш жэгтэй hайн хүн даа, манай хүн ха юм,—гэжэ hанал бодолым тааhандал дуугараад ябашоо hэн...

— Иигэжэл Владимир Ильич Ленинтэй уулзаа хүм—гээд, бодолгото болон Илька hуугаа hэн. Шам шэнги залуу зондо хөөрэхэдэ туhатайш байжа болохо. Зүгөөр зариман Ленинтэй уулзааб гэхэдэ, этигэдэггүй юм.

...Эх, Илька, Илька, минии шамда ямараар этигэжэ байhыемни мүнөө мэдэдэг hайш!

Ник. Габышев,
яхад уран зохёолшо.

Л. ПОПОВ.

ЯХАД ОРОМНИ

Арад зомнай эрхилхэ өөрын газаргүй
...лаг хизаартаа гашуудал эдлэжэ байhан юм
...арин тэрэ хашажа байhан зуун жэлнүүд
...ойшолонгүйгөөр Яхадай дайдаhаа үнгэрөө.

...рса гэрнүүд саhан соогуур тиихэдэ
...йтан зүргын хобол дахаад ушарха,
...ытэй яхадууд ээздэй гар соо хүдэлжэ
... залган өөдэлхэ аргагүй байhан лэ.

...ээ мүнөө хизаар үргэн дайдынгаа
...н болоод, жаргалаа олоош арадни,
...рата Фергана, Литва, Кавказ бухыдөө
...ажаа дайдыншни түрэл хубинь болонхой.

...йто зүгэй харанхы hүниин балайе
...рса туяагаар Ильичэй гэрэл гиигүүлээ,
...луу яхад булад агтын жолоо баряад,
...то ажалай хүгжэм татаа мүнөөдэр.

...сануудай орондо ордон гэрнүүд баригдаа,
...гэн замай бэлшэртэ зүргэнүүдшье уулзалдаа
...э замые Яхадни, дурдан дууляhан түүхэтэй,
...э замаар Яхадни, урагшаа дабшаад жаргалтай!

Ородhоо **Б. Жанчипов** оршуулба.

А гууехэ коммунизм байгуулгын асар ехэ ажал мүнөө үедэ манай ороной бүхы хото городуудаар, хүдөө нютагуудаар дэлгэрэнхэй. Партиин шэнэ программа бэелүүлхэ, долоон жэлэй дүрбэдэхи жэлэй социалис уялганoccидые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө аяар холын Саяан уулануудай хормойдо түбхинэhэн Аха нютагай ажалшад эршэтэйгээр ажаллажа байдаг юм. Тэдэнэй түрүү зэргэдэ коммунистнар ябана.

Улаан-Үдэ хотын Ленинэй гудамжаар өөдөө үгсэн гараа hаа, республикын түрүүшүүлэй портредүүдые харан hонирхохот. Тэдэнэй дунда буурал толгойтой, урал дээрэхэнээ арба тарбахан hахалтай үбгэниие обёороод, доогуурнь бэшээтэй байhан үгэнүүдые уншаа hаатнай «Ахын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой hаалишан Ринчин Сыденович Сындеев» гэжэ бэшээтэй байха.

Аха нютагтаа алдаршаа юм

Хабшуу хабсагай шулуун хадануудай дундуур сорьён гараад, үргэн hудалай сээжэ дээгүүр унжыhан Дэби голые зубшан hуурижаhан тэрэ колхозой малай гүүртэнүүд оршодог. Тэдэнэй нэгэндэ үни сагhаа хойшо коммунист Ринчин Сыденович ажалладаг. Ажалдаа дүршэлтэй, мал харууhалхын хамаг «нюусануудые» мэдэхэ болоhон хүн гээшэ. Мүнөө үндэр наhанайнгаа амаралтада—пенсидэ гарабашье, хэжэ байhан ажалаа орхёогүй.

— Би тугалнуудые түлжүүлгэдэ илангаяа ехэ анхарал табидагби. Тэдэш хожомой эбэртэ бодо малнуудай hүрэг гээшэ ааб даа. Тиимэhээ нарайhаань хойшо тэдээндэ hайн харууhан хэрэгтэй,—гэжэ Ринчин Сыденович хөөрэнэ.

— Һайн үнеэдтэй болоhойбди гэжэ hанаа hаа, үшөө нарай байхадань, hайхан hүгамнангүй, зүгөөр хэмhээнь хэтэрүүлэнгүй, үгэхэ ёhотой. Тугал машинадаhан hү тэрэ зандань ууха ехэ дурагүй байдаг. Харин тэрэнhээ айраг, тараг бүлөөд гү, али аарса болгоод, талхантай холижо эдюулбэл, яашагүй шэмэтэй, амтатай хоол боложо үгэдэг юм гэжэ түрүү малшан хөөрэдэг. Мүн Ринчин Сыденович нарай тугалнуудта шиихэhан үбhэнэй, («тэмээнэй hүүлэй») шүүhэ уулгадаг. Эдэ мэтэ өөрынгөө олон жэл соо суглууhан дүршэл тухайгаа нүхэр Сындеев «Тугалнуудые тэнжээлгэ» гэжэ брошюра соогоо бэшээ hэн. Тус номой гарахада, аймагай колхозуудай бүхы hаалишад, тугалшад ехэтэ hонирхон уншаhан, суглаануд дээрээ зүбшэн хэлсэhэн байха. Ажалдаа hайн амжалтануудые түйлахынгаа хажуугаар, Ринчин Сыденович ургажа ябаhан залуу малшадта, сагаа гамнангүй, сүүдхын ямаршье сагта туhа хүргэдэг, заабари хэлэжэ үгэдэг.

Ажалша бэрхэ хүн арадтаашье хүндэтэйл. Нүхэр Сындеев КПСС-эй райкомой гэшүүн, үнгэрэгшэ намар областной партконференциин делегат болоо hэн.

Хонишод Д. С. Патархеева, Н. Л. Базарова, Е. А. Хантагаева, hаалишад С-Ж. Б. Тагланова, Х-С. Л. Дугарова, С. О. Арзухаева, Б. А. Арданова ба бусад олон коммунистнуудай нэрэ аймаг доторoo сууда гаранхай.

Нүхэр Патархеева үни пенсидэ гарабашье, наhаараа хэжэ ябаhан ажалаа орхидоггүй, залуу нүхэдтөө hургаал үгэжэ, коммунис ажалай түлөө тэмсэнэ. Тэрэнэй даадаг отара дээрэ hүүлэй хоёр жэл соо аймагай хонишодой түрүү дүй дүршэлэй hургуули ажалладаг. Энэ hургуули аймагай олохон хонишодто туhаламжа үгөө. Мүн Д. С. Патархеева аймагай газетэ дээрэ өөрынгөө дүршэл тухай хөөрөө.

КПСС-эй райкомой гэшүүн Н. Л. Базарова тухай мүн лэ дурдамаар. 1962 оной үбэл тэрэ 100 эхэ хонидhоо 102 хурьга абажа, бүрин бүтэнөөр тэнжээгээ. Һаяшаг СССР-эй Верховно Соведэй депутат, республика соогоо мэдээжэ хонишон Ц. Б. Буянтуевай отарада айлшалжа, дүй дүршэлтэйнь танилсажа ерээ.

Аймагай бүхы ажалшад, коммунистнууд долоон жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ абаhан социалистическэ уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхын түлөө бүхы хүсөөрөө тэмсэнэ.

В. Галсанов.

УРЭЖЭЛТЭ СЭСЭГҮҮДЭЙ „ФАБРИКА“

СИБИРИИН ХИЗААРАЙ СЭСЭРЛИГ гэжэ орон соогоо үни суурхадаг Омск хото шэнги республикынгаа түб ниислэл — түрэл Улаан-Үдэез үнгэ бүриин сэсэг набша, үрэ жэмэстэ бургааhан hөөгүүдээр шэмэглэн гоёохо талаар Горзеленстройн хүдэлмэришэд ехэхэн оролдолго гаргана.

Хараад үзыт! Түрэл городоймнай талмай гудамжанууд, үглөөнэй наранай арюухан туяада булжамуур шубууханай жэргэжэ эхилэмсээр танигдахаяа болишодог. Хангалтама үнэртэй хуhа, уляаhанай хуншуухан үнэр хамар руу сорьеод ямар зохид бэ!

Энэ ехэ хүдэлмэри хэнэй хүсөөр, хэнэй оролдолгоор хэгдэнэб? Эды олон бургааhа hөөгүүдые хэд харууhалжа үдхэнэб?

Сэлэнгэ мүрэнэй баруун эрьедэ гараад, урагшаа hагад хоёр модоной хэмжээндэ ябаадхихада ээзн ёhоор элдүүрилэгдэhэн жэгдэ hайхан поли урдаhаатнай нэмжын харагдаха. Энэмнай гансашье Улаан-Үдынгөө үйлсэ талмайнуудые гоёон шэмэглэхэ бэшэ, харин республикынгаа аймаг бүхэниие колхоз, совхозуудай сэсэрлиг садуудые үрэжэлтэ жэмэс, бургааhа, hөөг үнгэ бүриин сэсэг набшаар хангадаг Горзеленстройн плодо-питомник гээшэ. Эгээл эндэhээ элдэб янзын модо бургааhа, hөөгүүд эхи заха абадаг. Гансахан мүнөө жэлдэ түрэл городоймнай талмай гудамжануудаар аяар 54 мянга гаран элдэб янзын модон, 290 мянга шахуу hөөг бургааhан таригдаад байна. Мүн энэ үе соо Горзеленстройн хүдэлмэришэд 2.5 миллион тухай үнгэ бүриин сэсэгэй рассада бэлдээд, үйлсэ талмайнуудые гоёожо байнхай.

Тус комбинадай зосоо ороходо hаруул, уужам, ойрохон зуура хаана ороод байна гээшэбиб гэжэ hанахаар. Барилгын шэнэ траншей соо аяар 250 мянган глад[иол]ус, 10 мянга гаран георгин зунай үедэ таригдахаар ургуулагдаад, мүнөө сэсэглэжэ байна. Полина Будникова (зүүн гарhаа), Таисья Владимирова, Полина Патрахина гэгшэдэй даадаг бригадын гэшүүд зунай үедэ таригдаха сэсэгүүдые харууhалжа, ургуулжа, амжалта түйлана. (Дээдэхи зураг).

Доодохи зураг дээрэ Любовь Гороховская (зүүн гарhаа), Анна Москвитина гэгшэдэй «алисиум» гэжэ сэсэг городой үйлсэнүүдтэ тарихынгаа урда тээ бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэжэ байhаниинь харуулагдана.

С. Балдуевай фото, текст.

Мүнөө Буряадай АССР-эй гүрэнэй дуун болон хатарай ансамбль Яхадай АССР-эй нютагуудаар гастрольдо ябаhанаа бусажа ерээ. Зураг дээрэ: Ансамблиин солист РСФСР-эй Габьяата артист Цырен Хоборков Яхадай АССР-эй мэдээжэ уран зохёолшо Элляй болон бусадтай хөөрэлдэжэ байна.

Баал ХАБАРЫЫС

ГУРБАН ДУУН

1.

Гуниглаадш, сэнгүү хүхюунш ябахадаа —
Гурбан лэ дуу дуулдагби, арадни.
Шиниим hургаал эмтэ аршаандал hайхан.
Шам тухай аялгалаа hэм эхин дуугаа.

2.

Түби дээрэ хүн боложо түрэхэhөө
Таhаршагүй шуhанай холбоотой байhандаа,
Хоёрдохи дуугаараа солыш магтан хангюурданаб,
Хойто хизаарай саhата орон — Яхадни!

3.

Далайн саагуур нюусаар шэбээлэгшэ
Дайсад мэдэг — гурбадахи дуунайм үгэнүүды...
Добтолон ороо hаань, минии мүрнүүд
Дабтамал булад жада болоод угтаха.

4.

Гурбан дуутайб, гурбан лэ нангин дуутайб.
Газар дээрэ амиды ябаа сагтаа
Эхэ орон, түрэл арад хоёртоо
Эрын ёhоор үгэhэн ашынь харюулхаб.

Ородhоо **С. Цырендоржиев** оршуулба.

НАЙМАН ЖЭЛЭЙ ҺУРГУУЛИДА БУРЯАД ХЭЛЭ ШУДАЛХА ШЭНЭ ПРОГРАММА ТУХАЙ

Һургуули тухай СССР-эй Верховно Соведэй баталhан хуули соо hуралсал, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри болон тэрэнэй гол зорилго тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэнхэй. Һургуулиин амжалтанууд тушаа тэрээн соо хэлэгдэхэ зуураа, дутуу дундануудынь тодоор тэмдэглэhэн юм. Һургуулида заагдажа байhан предмедүүд заримдаа ажабайдалтай нягтаар холбогдоногүй, энээн дээрэhээ hурагшадта ажалай дадал дүршэл гүйсэд олгогдоногүй гэжэ хэлэгдэнэ.

Энээнтэй дашарамдуулан, hургуулида буряад хэлэ заахадаа ажабайдалтай яажа холбохо тухай тогтое. Дунда hургуули дүүргэгшэд буряад хэлэнэй фонетикэ, грамматика, лексикын бүридэл hайн ойлгожо абаха, тэрэнээ бодотоор хэрэглэжэ шадаха ёhотой. Ушар тиимэhээ буряад хэлэнэй багшанар зааhан темэнүүдэйнгээ бодотоор хэрэглэгдэхэ зүйлнүүд тушаа анхаралаа үлүү ехээр табиха болоно.

Һургуулида буряад хэлэ шудалха нэн түрүүшын аргань грамматика болоно. Юуб гэхэдэ, имагтал тэрэнэй аша туhаар үхибүүд түрэлхи хэлээ шудалха, хэрэглэжэ hураха байна. Һургуули тухай хуулиин гарахаhаа урид хэлэ заадаг багшанар ехэнхидээ грамматикын теоретическэ талые ойлгуулха, сээжэлдүүлхэ ябадалда анхаралаа үлэмжэ ехээр табяад, тэрэниие бодото дээрэнь хэрэглэхэ тушаа мүртэй ажал ябуулдаггүй шахуу байhан. Зүгөөр грамматикын теориие оройдоо тоонгүй, ганса практическа талыень баримталжа, хэлэ зааха гээшэ баhал буруу.

Һургуули тухай хуули дээрэ үндэhэлэн, Буряадай Гэгээрэлэй министерство, Багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институт hуралсалай түсэб ба программа шэнээр зохёожо гаргаа. Энэ программаар 1960—1961 оной hуралсалай жэлhээ эхилжэ нэгэдэхи—зургаадахи классууд, 1961—1962 hуралсалай жэлhээ — долоодохи классууд, 1962—1963 hуралсалай жэлhээ — наймадахи классууд, 1963—1964 hуралсалай жэлдэ юhэдэхи—арба нэгэдэхи классууд заалгаха.

Буряадай багшанарай институдай доцентнүүд Д. Д. Амоголонов, Ц. Ц. Цыдыпов, Д. Д. Дугар-Жабон гэгшэд тэрэниие зохёогоо. Иимэ шэнэ программын табигдаашье hаань, hурагшад хуушан номуудаар түрэлхи хэлээ үзэжэ байhаар. Мүнөө үедэ буряад хэлэн нэгэдэхи—наймадахи классуудта заагдана. Гэбэшье юhэдэхи-арба нэгэдэхи классуудта буряад хэлэн үзэгдэхэгүйгөөр хараалагдажа байна ха. Манай hанахада, эдэ классуудта буряад хэлээр нэгэ-нэгэ час үгэхэ тон шухала. Эдэ стилистикын, эгээл орёо хүндэ орфографиин, сэглэлгын дүримүүдые саашадань шудалхада хэрэгтэй болохо hэн. Урдань буряад хэлэ долоон жэлэй hургуулида эхин классhаа захалаад үзэжэ гарадаг байгаа hаа, мүнөө найман жэлэй hургуулида найман жэл соогоо үзэхөөр хараалагдана. Энэнь ехэ hайшаалтай. Тиихэдэ бүхэли жэл соо табадахи класста 144 час, зургаадахи класста — 144 час, долоодохи класста — 72 час, наймадахи класста — 35 час үгтэнэ.

Буряад хэлэнэй шэнэ программа иимэ хоёр янзын хубиhаа бүридэнэ:

1. а) «фонетикэ»; б) «морфологи»; в) «синтаксис»; 2. Хэлэлгын хүгжэлтэ. Тиихэдээ наймадахи класста оройдоол хоёрхон темэ (тусгаарлалга, сэхэ ба косвенно хэлэлгэ) үзэгдэхэ юм ха. Энэнь ямар гээшэ ааб? Эдэ хоёр темые хүндэ хүшэр хадань программа соо оруулбабди гэжэ авторнууд hанана ха. Буряад хэлэндэ үшөө хүндэ темэнүүд: оборот, сложно мэдүүлэлнүүд гэхэ мэтэ бии ха юм. Энэ hүүлшын хоёр темые наймадахи класста үзэхөөр оруулаа hаань дээрэ байгаа гэжэ Хориин hургуулиин олонхи багшанарай оруулhан дурадхал зүб гэжэ hанамаар.

Буряад хэлэнэй шэнэ программа юрэнхы дээрээ хубилалтада ороогүй. Зарим нэгэ темэнүүд лэ ондоо классуудта дамжуулагдаа, мүн хүнгэлэгдөөшье. Энэ шэнэ программа түрүүшын программануудта орходоо яhала зохидоор табигдаа гэжэ hананабди. Эхиндэнь багшанарта зорюулагдаhан методикын тайлбари, заабари үгтэнхэй. Тус программын онсо зүйлнь юуб гэхэдэ, тэрээн соо hурагшанарай практическа хэхэ хүдэлмэридэ анхарал хандуулагдана. Олохон темээр өөhэдын бүтээхэ хүдэлмэри заагданхай. Жэ-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

АХА ДҮҮ МОНГОЛҺОО ЕРЭҺЭН АЙЛШАД— СПОРТСМЕНҮҮДТЭ АМАР МЭНДЭ!

Уржадар түрэл Улаан-Үдэдэмнай Монголой Арадай Республикын багшанарай институтай спортсмен-багшанар, студентнэр ерээ. Табин хүнһөө бүридэһэн айл шад Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтай спотсменүүдтэй хүнгэн атлетикээр хэдэн үдэрэй туршада хүсэ шадалаа туршаха юм.

Хүндэтэй айлшадаа институтай коллектив баяр баясхалантайгаар угтажа, аха дүү монгол, буряад арадай хоорондохи хэтэ мүнхын хани барисаанай митинг болоо. Митинг дээрэ Монголой Арадай Республикын багшанарай институтай ректор Дорж Нима, БурАССР-эй Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтай ректор Шулунов гэгшэд амаршалгын үгэнүүдые хэлээ. **Зураг дээрэ:** хани ёһоной уулзалга.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Номой выставкэһээ

Ниислэлэймнай олохон магазинуудта номой тусхай выставкэнүүд эмхидхэгдэнхэй. Тэндэ Буряадай научно-шэнжэлэлгын нэгэдэмэл институдай хэблэжэ гаргаһан хэдэн һонирхолтой ботинуудые харахат. Тэдэнэй зарим нэгэнтэй уншагшадаа танилсуулая.

С. П. Балдаевай түүбэрилэн суглуулһан «Буряад арадай дуунууд» гэжэ ном (нэгэдэхи боти, буряад хэлэн дээрэ толилогдоһон, хэмжүүрынь 289 хуудаһан, 86 мүнгэн сэнтэй) анхаралыетнай абаһаар лэ хандуулха. Ямар ушарнуудһаа, яажа дуунуудай бии болоһон тухай номойнгоо орошолдо автор тодорхойлон бэшэнэ. Нэрлэгдэһэн боти дотор түүхэ домогой, түрэ хуримай, үндэһэн уг гарбал тухай, ажалай, албан сэрэгэй болон бусад олон янзын дуунууд багтан оронхой. Гадна гэр бүлын, ёһолол гуримай, ажаһуудалай, һорилго-буляалдаанай, үгышье һаа, үлгын, эхэ эсэгын, хатар нааданай, гэхэ мэтэ дуунуудые олохолта.

Тэрэшэлэн Т. А. Бертагаевай зохёоһон «Монгол хэлэнүүдэй лексикын шэнжэлэлгэ тухай» ном Улаан-Үдэдэ хэблэгдэбэ. (159 хуудаһатай, 51 мүнгэн сэнтэй). Автор монгол хэлэнүүдые шэнжэлэн, Алайр, Эхирэд-Булгадай, Мухар-Шэбэрэй болон Сэлэнгын нютаг хэлэнүүдһээ монгол хэлэнэй ямар илгаатай байһан тухай орошол дотороо дэлгэрэнгыгээр тэмдэглэнэ. Тус ном уншабал, үгэ үгэнүүдэй уг гарбалаараа адли, ондоо байһан тухай, хэдэн диалектнүүд тухай мэдэжэ абахат.

Дурсагдаһан хоёр номые абажа уншахыетнай дурадхаха байнаб.

Ю. Дылыков.

ҺАЙН ДУРАНАЙ ҺАЙШААЛТА ХЭРЭГҮҮД

Ажалшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэдэ библиотекын үүргэ үдэр ерэхэ тума улам ургана. Библиотекэнүүдэй урда табигдаһан энэ ехэ зорилго олониитын хабаадалгагүйгөөр дүүргэхэ гээшэ тон бэрхэтэй.

Библиотекэнүүд олониитэдэ түшэглэдэг болоо. Библиотекын эдэбхитэд һайн һайн номуудые арад зондо идхан, танюулан, айл бүхэндэ хүргэнэ.

Мүнөө республика соомнай зарим библиотекэнүүд амаралтын үдэргүйгөөр ажалладаг болоо. Жэшээлхэдэ, Байгал-Хударын, Хяагта хотын, Шэнэ-Заганай хүдөөгэй библиотекэнүүд ниитын һайн дуранай библиотекарьнүүдтэй болонхой.

1961 онһоо эхилжэ Байгал-Хударын, Хориин аймагай Тохорюугтын хүдөөгэй библиотекэнүүдэй уншалгын залнууд олониитын хүсөөр нээгдэн хүдэлнэ.

Зарим хүнүүд өөрынгөө номуудые уншагшадта тараан үгэжэ уншуулдаг болоо. Тиигэжэ өөрын библиотекэ нээнэ.

Хориин аймагай Михайловка тосхондо библиотекэ үгы юм. Тиихэдэнь тэндэхи киномеханик Соловьев тосхонойнгоо зондо өөрынгөө номуудые үгэхэ библиотекэ нээбэ. Киномеханигай номойнь фонд 200 боти юм. Һайн һайхан хэрэг үүсхэһэндэнь Соловьевто баясхалан хүргэнэ.

Уншагшадтань хэрэгтэй номой олдохогүйдэ нүхэр Соловьев тэдэ номуудые хүдөөгэй болон аймагай библиотекэнүүдһээ асаржа уншагшадтаа үгэдэг байна.

Республика доторнай олониитын хабаадалга туһаламжатайгаар 36 библиотекэ хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэй тоо хододоо олошорно. Гансахан Байгал-Худара (Кабанскын аймаг) дотор 1962 он соо 4 тиимэ библиотекэ нээгдээ. Олониитын хүсөөр хүдэлдэг үшөө 3 библиотекэ энэ оной эсэс хүрэтэр тэндэ нээгдэхэ юм.

Т. ЛОБАНОВА,
Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын методическа кабинедые даагша.

СҮҮД Зэмээ амсаба

Байгша оной май һарын урин дулаан нэгэ үдэр Хэжэнгэ тосхоной Культурын байшан соо хүнүүд олоороо суглараа һэн. Ниитын аша туһатай ажал хүдэлмэри хэхэ огто дурагүй, шадаал һаа хүнгэн мүрөөр хүнийе хуураха, сохихо—иимэ хоёр хүдхэшүүл сүүдэй урда зогсобод.

Хэд гээшэб? Гэмтэ ябадал хэһэнэйнгээ түлөө нэгэнтэ бэшэ хуулиин хэһээлтэдэ хабаадуулагдаһан А. Ф. Михайлов, С. Г. Меерис гэгшэд болоно. Мүнөөшье баһал тиимэрхүү «нүгэлөө» амсахын түлөө үшөө дахин олоной урда улайбад гээшэл!

Халтад лэ гээ һаа, Хэжэнгэ тосхондо хэрүүл үүдхэдэг хулиган Михайлов наһажаал болоһон эрхэтэд Савостьян, Агафий Линейцевэйдэ һогтуугаар орожо ерээд, хүндэеэ хүлеэнгүй, элдэб бэлэн шэбшэг үгэнүүдээр тэдэ хоёрые хараажа, занажа оробо ха. Тиигээд баггүйгөөр тэрэ бадашаад, эдеэнэйнь стол урбуулжархёо гэхэ. Улайда обтоһон хирээ мэтэ галзуурһан Михайлов тэдэ хоёрые хутагаар хэдэн удаа хадхажа шархатуулаа бшуу!

Тэрэнэй үрөөһэн бөөрэ—Меерис гэдэг хаанашье ажалгүй, нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, ёһотойл жүүлиг ябадалтанай жолоо бариһан хүн. Хүнгэн, һэбхи бодолтой дээрэһээ, тэрэ ябаһан лэ газартаа «гэрлэһэн» болоод, сэбэр сэхэ сэдьхэлтэнийе угаа шадамараар үгэдөө оруулдаг — мэхэшэн юм.

Тэрээнһээ байха, энэ жүүлиг хутага, шүбгэ, буу барижа, хүн зонийе айлгадаг, сохидог, занадаг байһан. Эдэ бүгэдэнь сүүд дээрэ сүм элирээ. Аргаа барагдажа, арга мэхээ танигдахадаа, эдэнэр хэһэн гэм зэмээ дүүрэн мэдэрээ. Гэбэшье хулиган Михайловай һогтуудаа дашуураад, гэмтэ ябадалаа «сагааруулха» гэжэ һэдэһэниинь юушье бүтэбэгүй.

Михайловые 5 жэлээр, тэрээнийе дууряаһан Меерис гэгшые 4 жэлээр эрхыень хаһаха гэжэ аймагай арадай сүүд нэгэн дуугаар шиидхээ.

Н. Бочкин,
арадай заседатель.
Хориин аймаг.

ХАЛААХАЙ

Зурынал, зурынал харгы...

Хэжэнгын совхозой гурбадахи фермын эрхилэгшэ ЦЭБЭГ АМГАЕВ фермынгээ центр нүүжэ ерэхэ дурагүй, 20 километр газарһаа мотоциклаар ябаад байдаг заншалтай. Хэжэнгэһээ ерэхыень хүлеэжэ, зоримандаа үдэрэй 12 час болотор хүнүүд ажалгүй һуудаг.

(Редакцида ерэһэн бэшэгһээ

Зурынал, зурынал харгы —
Зурыхыньш алдаагүй мотоцикл юм.
Зугаахин Хэжэнгэл ошонолгүйб—
Зуһалан гэрни тэндээл юм,
Зонуудынь намайе хэлсэжэл байг —
Зорнгоор ядалсаад ябагдаагүй.
Хамагынь намайе хэлсэжэл байг —
Харюугаар ядалсаад ябагдаагүй.
Арбандаш ерэнэ гүб, үдэдэ гү —
Ажалшад намайгаа хүлеэнэ бэзэ.
Хорёод модондо гү, арбанда гү —
Холоншье, дүтэншье барагтай бэзэ.
Кероснининь дүрэнэ гү, бензининь гү —
Хамаяаншье намда үгыхэн даа.
Зурынал, зурынал харгы —
Зурыхыньш алдаагүй мотоцикл юм.
Зугаахин Хэжэнгэ ошонолгүйб —
Зуһалан гэрни тэндээл юм.

Президент Кеннедидэ Н. С. Хрущевой эльгээһэн телеграмма тухай Вашингтоной газетэ мэдээсэнэ

ВАШИНГТОН, июниин 13. (ТАСС). Лаосто Национальна нэгэдэлэй коалиционно правительство бии болгохо хэлсээнүүдэй амжалтатайгаар дүүрэһэн тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой США-гай президент Дж. Кеннедидэ эльгээһэн телеграмма тушаа Вашингтоной хэблэл үргэнөөр мэдээсэнэ. Н. С. Хрущевой телеграммада президент Кеннедиин үгэһэн харюуе үдэшын газетэнүүд толилобо.

Лаосто коалиционно правительствын бии болоһые Хрущев һайшаана. Азиин зүүн урда зүгтэ эб найрамдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ энэ шиидхэхы удхатай байжа болохо гээд Хрущев заана гэжэ «Стар» газетэ мэдүүлбэ.

—●—

Г. Макмиллан Н. С. Хрущевто харюугай телеграмма эльгээгээ

Великобританиин премьер-министр Гарольд Макмиллан СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевто харюугай телеграмма эльгээгээ. Лаосто Национальна нэгэдэлэй правительство бии болголго хадаа энэ ороной урда ехэ арга боломжонуудые саашадаа нээжэ үгэнэ гээд Н. С. Хрущевой һанамжалһанийе Макмиллан зүбшөөбэ. Лаосой асуудалые эсэслэн шиидхэхээр уласхоорондын хэлсээнэй һаядаа баталагдаха байһанда этигэһэнээ нүхэр Хрущев мэдүүлһэн байгаа. Англиин премьер-министр Макмиллан энэ һанамжыень мүн лэ зүйтэй гээд тоолобо. Тиигэжэ маанадай һанаа зобоожо байһан уласхоорондын бусад шухала асуудалнуудые амгалан ёһоной хэлсээнүүдые хэжэ шиидхэжэ болохо байна гээд Гарольд Макмиллан һанамжална.

—●—

18 гүрэнэй хабаададаг комитедтэ

ЖЕНЕВЭ, июниин 14. ТАСС-ай тусхай корреспондент А. Кислов мэдээсэнэ:

Буу зэбсэг хуряаха талаар 18 гүрэнүүдһээ бүридэһэн комитедэй хүдэлмэриин түрүүшын шата мүнөөдэр дүүрэбэ.

Болгариин, США-гай, Англиин, СССР-эй, Канадын, Чехословакиин, Бирмын, Польшын, Индиин, Румыниин, Мексикын, Эфиопиин түлөөлэгшэд комитедэй гурба һарын хүдэлмэриие согсолон хэлэһэн байна.

Хилын саанаһаа

СУВАННА ФУМА: Бүхы оронуудтай хани ёһоной харилсаа тогтоохобди

БОНН, июниин 14. (ТАСС). Баруун Германиин «Франкфуртер Рундшау» газетын корреспондентын асуудалда Лаосой премьер-министр Суванна Фума харюусаба. Лаос хадаа бүхы оронуудтай һайн харилсаануудые тогтоохо эрмэлзэлгэтэй. Лаос бэеэ абанги гүрэн болоно. Тиимэһээ бүхы оронуудтай хани ёһоной харилсаа тогтоохо хүсэлтэйбди. Ямаршье оронуудтай харилсаа холбоо тогтоохо гээшэ өөһэдымнай шиидхэхэ хэрэг. Хойто, Урда Корейдэ, Баруун, Зүүн Германида ямар юумэнэй боложо байһаниинь маанадта хабаагүй гэжэ Суванна Фума үргэлжэлүүлээ. Премьер-министр Суванна Фума Германиин Демократическа Республикые мэдэрхэ зорилготой гээд энээнтэй хамта газетэ бэшэбэ.

Лаос тухай США-гай б... римталдаг хараа шугам... премьер-министр тодорхойло... Лаос тушаа баримталдаг х... раа шугамаа Холбоото Шт... дуудай үндэһөөрнь хубилгах... Лаосто ёһотойл бэеэ даанха... бэеэ абанги правительст... бии болгохо байһандань на... данаб гээд Суванна Фу... һанамжалба.

Лаосой армине үсөөрүүл... хэрэгтэй. Бэеэ абанги гүрэн... иимэ хүсэтэй зэбсэгтэ хүс... нүүд хэрэггүй гэжэ Суван... Фума тэмдэглэбэ.

Оронойнгоо экономик... хүгжөөхэ шухала зорилгону... правительствын урда таби... данхай. Зүүн зүгэй, баруун з... гэй бусад гүрэнүүд энэ экон... мическа байгуулалтын асу... далнуудые Лаосой шиидхэх... дэ туһалха байха гээд найд... һанаа Суванна Фума мэдү... лээ.

Суванна Фума Лаосой хаантай уулзаб...

ПЕКИН, июниин 14. (ТАСС). Синьхуа агентствын корреспондентын Лаосһоо мэдээсэһээр, Лаосой правительствын премьер, хаан изагуурта Суванна Фума Сиенг-Хуангда мүнөөдэр хаантай уулзаад, һөөргөө бусажа ерэбэ.

Хаан элидхэлыень шагнаад, коалиционно правительство бүридхэлгые июниин 19 хүрэтэр дүүргэхые гуйба гээд, аэропорт дээрэ үгэ хэлэхэд... Суванна Фума мэдүүлээ. Б... дэнэр, кабинедэй бүхы гэшүү... тангаригаа үгэхэеэ июни... 18-да Вьентьян ошохобди г... жэ Суванна Фума мэдүүлһ... байна.

Лаос тухай хэлсээндэ гар... табиха коалиционно прав... тельствын делегациие өөр... толгойлжо Женевэ ошохоб... жэ хаан изагуурта Суван... Фума хэлэбэ.

Голландиин сэрэгүүд Баруун Ириан абаашагдана

ГААГА, июниин 13. (ТАСС). Голландиин колонизаторнууд Баруун Ириан тээшэ сэрэгүүдээ абаашажа байна. «Хет Фрайе Фолк» газетын мэдээсэһээр, һүүлэй хоёр долоон хоногой туршада Карибска далай шадархи Кюрасао арал дээрэ 900 солдат, офицернүүд абаашагдаха юм. Тэндэһээ «Зейдеркрейс» гэдэг судна... тэдэнэр Баруун Ириан эл... гээгдэхэ. Хэрбээ үнгэрэгш... жэлэй эсэс багаар Бару... Ирианда таба мянган сэрэг... хид байгаа һаа, мүнөө 9 мя... га гаран болоод байна.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

НАЙМАН ЖЭЛЭЙ ҺУРГУУЛИДА БУРЯАД ХЭЛЭ ШУДАЛХА ШЭНЭ ПРОГРАММА ТУХАЙ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

шээлхэдэ, иимэ хүдэлмэри үгтэнэ: «фонетикэ» гэһэн бүлэгтэ—үгэнүүдые зүбөөр үгүүлжэ һурахын тула уран гоёор уншаха; «юумэнэй нэрэдэ»—һурагшадай хэлэ баяжуулхын тула синонимууд, антонимуудые хэрэглэжэ һураха; «юрын мэдүүлэлдэ» — юрэ хөөрэһэн, шангадхаһан, асууһан мэдүүлэлнүүдые зүб аянгатайгаар, удхын сохилто хэрэглэн уншажа, хэлэжэ һураха гэхэ мэтэ. Энээнһээ гадна, орфографиин, сэглэлгын олон янзын упражненинүүдые дүүргэхэ даабаринууд оруулагданхай. Гэбэшье стилистическэ упражненинүүдые дүүргэхэ тухай заабари огто үгы.

Шэнэ программые түрүүшынхитэйнь жэшэбэл, эхин һургуулида үзэгдэдэг материалтай нягта холбоотойгоор табигдаа. Жэшээнь, табадахи класста «Мэдүүлэл ба хэлэлгын хубинууд» гэһэн дүрбэдэхи классай темэ үгтэнэ. Зүгөөр тэрээн соонь эхин һургуулида үзэдэг темэнүүд булта шахуу оронхой. Магад, тэдэниие бултынь бэшэ, харин тон хэрэгтэй, шухала зүйлнүүдыень түүбэрилэн үгөө һаа, дээрэ бэшэ байгаа гү? Программые зүбшэн хэлсэлгын үедэ энээн тушаа Хориин багшанар, РСФСР-эй габьяата багша нүхэр Н. Н. Намсараев болон бусад гурбадахи, дүрбэдэхи классуудта илангаяа программа ехээр үгтэнхэй гэжэ тон зүбөөр тэмдэглээ. Тиимэһээ гол шухала темэнүүдые һурагшад гүнзэгыгөөр ойлгожо диилэхэгүй байна. Ушар тиимэһээ, табадахи класста ороошодой олонхинь муугаар һурана.

Энэ һанамжыень дэмжэхээр гээшэ ха.

Шэнэ программа соо буряад хэлэнэй ба литературын хэшээлнүүд хоорондоо нягта холбоотойгоор заагдаха ёһотой гээд дурадхагдана. Энэнь һайшаалтай. Гэбэшье мүнөө үзэжэ байһан зарим номууд соо дурсагдаһан зүйл хараада огто абтанагүй гэхээр. Тус программа соо һурагшадай талые хүнгэдхэхын тула хэдэн темэнүүд нэгэ классһаа нүгөөдэдэнь дамжуулагдан оруулагдаһан, орхигдоһон байна.

Гадна, нэгэ хэды темэнүүдые практическаар үзэхэ гэжэ программа соо хараалагдана. Юумэнэй нэрын бии бололго, причасти, тэмдэгэй нэрэ ба юумэнэй нэрэ тухай, частицанууд тухай темэнүүдые үзэхэдөө, һурагшадта сээжэлдүүлэнгүйгөөр миин юрэнхы дээрэнь ойлгуулха гэжэ программа соо баһа тайлбарилагдана. Теэд юундэ заагүй эдэ темэнүүд абтаба гээшэб? Эдэнтэй адляар бүхы темэнүүд хүсэд үзэгдэхэ гэжэ программа соо хараалагданхай ха юм. Энээн тухай дахинаа һайтар бодожо үзэхэ; һургуулиин багшанарай дүй дүршэлые хараадаа абалсажа, эли тодо болгохо шухала. Али нэгэн темэ программа сооһоо абаад хаяхада бэлэн, теэд тэрэмнай ехэ хойшолонтой байжа магадгүй.

Шэнэ программа соо «хэлэлгын хүгжэлтэ» гэжэ тусхай бүлэг эгээн түрүүшынхеэ оронхой (энэмнай хуушан программа соо амяараа бүлэг боложо ородоггүй байһан юм). Тус бүлэгтэ буряад хэлэнэй ба литературын хэшээлнүүдһээ абтажа, олон час үгтэнхэй. Энэ бүлэг һурагшадай хэлые баян болгохо зорилготойгоор үгтөө. Гадна үгэнүүдэй формо зүбөөр хэрэглэхэ, мэдүүлэлнүүдые зохёожо шадаха, хэрэглэхэ асуудалда гол анхарал хандуулагдана. Энэ бүлэгөөр изложени, сочинени, статья бэшэлгэ, бэшэг, мэдүүлгэ зохёолго. г. м. хүдэлмэри хараалагданхай. Хэлэнэй олон янзын материалнуудые (синонимууд, антоминууд, паарна ба абяа дууряаһан үгэнүүдые) багшанар урогтоо үргэнөөр хэрэглэхэ, һурагшадайнгаа хэлэлгые саг үргэлжэ һайжаруулха ёһотой гээд программын тайлбари бэшэг соо заагдана. Теэд юундэшьеб, фразеологи, хошоо үгэнүүд гэхэ мэтын зүйлнүүдые багшанарай хэрэглэхэ тухайнь огто дурсагданагүй.

Шэнэ программа тушаа мүн бусад хэдэн жэжэ ажаглалтануудые хэхээр. Олон шэнэ юумэ оруулһан хадаа тэдэниие үзэлгэдэ ямар онол арга хэрэглэхэб гэһэн заабари үгтэхэ ёһотой байгаа. Зарим ушарта авторнууд тайлбари бэшэг соогоо тон юрэнхыгөөр хэлээд гарашана. Мүн зарим зүйлнүүдынь программа соогоо хүсэд баримталагданагүй. Жэшээлхэдэ, морфологи синтаксис хоёр хоорондоо холбоотойгоор заагдаха ёһотой гэһэн заабари ганса табадахи классай материал соо үгтэнэ. Тиихэдээ бусад классуудта яаха болоноб?

Энээнһээ гадна, олохон темээр юу хэхэ тухай огто хэлэгдэнэгүй. Жэшээлхэдэ, юумэнэй нэрын падежэй залгалтануудые үзэхэ зуураа, хамаанай падежэй **-эй** залгалтые үйлын падежэй нюурта хамаадалай — **ээ** залгалтаһаа илгаруулжа һурахын тула тодорхой даабари үгтэхэ ёһотой байгаа (гэрэй—гэрээ). Юундэб гэхэдэ, энэ дүримөөр Иволга, Сэлэнгэ, Хориин аймагуудайшье олонхи үхибүүд алдуу гаргадаг гээшэ. Мүн бэшэгэй шэнэ зарим дүримүүдые программа соо оруулха ёһотой. Энэ ушарта БКНИИ-гэй хэлэ бэшэгэй таһагай бэлдэжэ гаргаһан дүрим ехэ туһа хүргэхэ.

Тиигэбэшье, шэнэ программа юрэнхы дээрээ яһала һайнаар зохёогдонхой. Би Хэжэнгын дунда һургуулида ошожо, буряад хэлэнэй багшанарай ажалтай танилсаа һэм. Энэ һургуулида ехэ дүй дүршэлтэй багша Н. Н. Намсараев хүдэлнэ, 6—9-дэхи классуудта заана. Нүхэр Намсараев шэнэ программын ёһоор хэшээлнүүдээ теориин, методикын талаарнь яһала һайнаар, һонирхолтойгоор үнгэргэнэ. Тиихэдээ хэшээлэйнгээ бодото таладань ехэ анхарал хандуулна. Һурагшадынь бултааран һайнааршье һурана. Түрэлхи хэлээ муугаар шудалжа, класста хоёрдохи жэлээ үлэһэн ушар тэндэ байхагүй. Н. Н. Намсараев литературна кружогой хүдэлмэри һонирхолтойгоор эмхидхэнэ. Кружогойнь гэшүүд буряад хэлэ, уран зохёолоор конференци, хөөрэлдөө үнгэргэдэг, рассказ, шүлэг бэшэдэг. Тэдэнэй һайнуудынь «Зүрхэнэй дуун» гэжэ өөһэдынь газетэдэ толилогдодог. Габьяата багша нүхэр Намсараевай дүй дүршэлые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, бүхы республика дотороо дэлгэрүүлхэ шухала гэжэ һанагдана.

Авторнууд хүдөө гаража, энэ шэнэ программаяа багшанартай үшөө дахин зүбшэхэ, бүри мүлихэ, һайжаруулха бэзэ гэжэ найданабди. Эндэ дүй дүршэлтэй багшанар ехэ туһа хүргэхэ байха. Мүн мүнөө үедэ шэнэ программын ёһоор заажа байхадань, багшанарта харуулан ойлгуулха шэнэ зүйлнүүд, таблицанууд аргагүй хэрэгтэй. Һүүлэй үедэ доцент Ц. Ц. Цыдыпов, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институдай хүдэлмэрилэгшэ нүхэр Батоев гэгшэд методикын талаар хэдэн зохёол хэблүүлээ. Теэд тэдэнь үшөөл үсөөдэнэ.

Буряад хэлэнэй шэнэ программа тушаа һанамжам иимэрхүүл даа.

Эрхэтэ РАДНЫН.
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. ТЕЛЕФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редактора — 32-74, ответ. секретаря — 27-37, отделов партийной жизни и пропаганды — 24-74, сельского хозяйства и советского строительства — 47-59, промышленности транспорта, информации — 35-14, культуры, литературы и искусства — 34-05, писем и рабселькоров — 40-49, отдел переводов и корректорская — 35-95, бухгалтерия — 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н 00900. Зак. № 3358.